

Verschijnt tweemaal per jaar
Nederlandse
Vereniging voor
Vlaggenkunde

Vlag! 28

Vlaggen tijdschrift
Vexilla Nostra
28/286 voorjaar 2021

men der
apiteinen.

Capitein.
GERVAIS.

Capitein.
DELVOS.

Capitein.
RICKERS.

Capitein
van
KINSBE

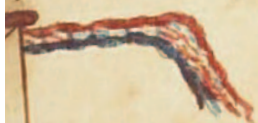
Een Prinse Wimp

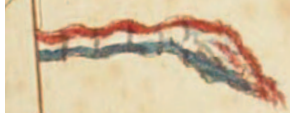
Een halve Blauw

Een rood en wit gebreepte Vlag van de Bezaans roede. om met

De Vlag in Sjouw heeler Stok. voor een Chaloup met een

De Vlag in Sjouw halver Stok. voor een Chaloup Sonder C

Nieuw seinsysteem aan
het begin Bataafse Tijd

De vlaggen van de
Amazigh

Leidse studentenhuysvlaggen

Vlag! is (sinds 2009) de voortzetting van het Vlaggen tijdschrift *Vexilla Nostra* van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Het verschijnt twee keer per jaar.

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde (NVV) werd op 19 maart 1966 opgericht met als doel de mensen bijeen te brengen met een interesse voor vlaggen en vaandels, zowel Nederlandse als die in het buitenland. *Vexilla Nostra* was vanaf de start het verenigingsorgaan. De NVV is de oudste vlaggenkundige vereniging in de wereld.

Bestuur:

Davied van Berlo (voorzitter),
Marcel van Westerhoven (secretaris),
Willem van Zon (penningmeester),
Theun Okkerse (vice voorzitter),
Jaap Groen (lid).

Vlag! wordt toegezonden aan de leden van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Aanmelden voor lidmaatschap van de NVV (minimaal € 30 per jaar) kan bij secretaris Marcel van Westerhoven, Willemsbos 89, 2134 EC Hoofddorp.
Per email: secretaris@vlaggenkunde.nl.
Rekeningnummer (IBAN):
NL94 INGB 0001 3234 45.

Online:

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde is ook te vinden op het internet.
www.vlaggenkunde.nl.

Facebook:

<https://www.facebook.com/groups/vlaggenkunde/>
en op Twitter: <https://twitter.com/vlaggenkunde>

Redactie Vlag!:

Jos Poels (hoofdredacteur), Jurg Blom,
Theun Okkerse (vormgeving en beeld).

Vaste medewerkers:

Filip Claessens, Hans Horsting,
Hans IJbrandij en Marcel van Westerhoven.

Postadres:

Eemsteynplein 7
3312 JA Dordrecht
email:
jospoels@btinternet.com

Grafische vormgeving:

Theun Okkerse c/o Pictoright De Overbodige Vlag

Printwerk en verzending:

RAD Dordrecht

De redactie doet er alles aan om de informatie in *Vlag!* zo accuraat mogelijk te doen zijn. Het NVV-bestuur en de redactie zijn niet verantwoordelijk voor eventuele fouten en (politieke) meningen in de artikelen. De artikelen vallen onder de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteurs.

© Het copyright van de artikelen in dit blad berust bij de auteurs. Niets uit de uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een elektronisch databestand of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

© No part of this magazine may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission of the publisher.

Voorpagina:
Seinvlaggen, spreekwimpels der kapiteins en bijzondere seinen, kaart gebruikt door het eskader naar de Middellandse Zee onder bevel van schout-bij-nacht Van Kinsbergen, 1784-1786.
SCHEEPVAARTMUSEUM AMSTERDAM

Vlaggenautoriteit

De verhalen over gemeentevlaggen in deze *Vlag!* lezende, kan alleen maar geconcludeerd worden dat de Hoge Raad van Adel (HRvA) weer de Nederlandse vlaggenautoriteit is. Het adviesorgaan van de Nederlandse regering als het om adelszaken en overheidsheraldiek gaat, is weer de kraamkamer van de Nederlandse gemeentevlaggen.

Dat was het in de periode na de Bevrijding tot halverwege de jaren zestig ook al, toen

Gerlof Bontekoe, Klaes Sierksma en Hans van Heijningen namen de ontwerprol over. Gedurende een halve eeuw lieten zij zich inspireren door het gemeentewapen, en kwamen vervolgens met frisse ontwerpen. Rond de eeuwwisseling kwam aan hun bemoeienis een eind. Sindsdien verkeert het ontwerpen van vlaggen in een vacuüm, want niemand is in hun voetsporen getreden. Het was ook de tijd dat gemeenten de voorkeur gaven aan een moderne logovlag en een betekenisvolle traditionele vlag maar niks vonden.

We mogen nu concluderen dat de HRvA die rol van autoriteit weer heeft gekregen. Voor hun wapen móeten overheden naar dit adviescollege, want de HRvA is dé heraldische autoriteit. De HRvA heeft weliswaar de verplichting opgegeven dat de wapenkleuren in banen worden vertaald, maar de nieuwe wet lijkt te zijn dat een vlag identiek moet zijn aan het wapenschild, al dan niet een kwartslag gedraaid.

Ontwerptechnisch valt er heel wat op aan te merken. Het zijn eigenlijk wapenbanieren, die de HRvA aanbeveelt. De kritiek is dan ook niet van de lucht, vooral uit de hoek van vlaggenkundigen. Die weten dat heraldiek en vlaggenkunde twee verschillende wetenschappen zijn. De heraldiek houdt zich met de 'wetgeving' van wapenschilden bezig. Vlaggenkundigen houden zich met de 'wetgeving' van vlaggen bezig. Het zou goed zijn als er vanuit de vlaggenkundigen weer een autoriteit opstaat die gemeenten uitlegt het verschil tussen een wapen en een vlag.

Daan van Leeuwen, een andere vlaggenautoriteit, heeft besloten uit de redactie van *Vlag!* te stappen. Daan behoorde in 1966 tot de eerste leden van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Een groot deel van zijn tijd als NVV-lid was en is hij op de een of andere manier verbonden aan *Vlag!* en diens voorganger (*Vlaggen tijdschrift*) *Vexilla Nostra*, 55 jaargangen lang. Die carrière strekte zich uit van typist, verzender, corrector, correspondent, auteur, samensteller en hoofdredacteur van het blad. Enkele jaren runde hij het blad in zijn eentje. Hij gaat het rustiger aan doen. Dat is goed Daan. Heel veel dank voor alles wat je voor *Vexilla Nostra* en *Vlag!* hebt gedaan.

Jos Poels, hoofdredacteur

Najaarsnummer *Vlag!*

In oktober verschijnt het volgende nummer van *Vlag!* Daarin onder meer enkele nieuwe gemeentevlaggen, Nederlandse gouverneursvlaggen en een interview met astronaut André Kuipers die in de ruimte op een Nederlandse driekleur paste.

Er is in *Vlag!* 29 nog plaats voor andere verhalen. De redactie nodigt u uit om uw vlaggenkundig onderzoek op te schrijven. Bijdragen voor het najaarsnummer dienen uiterlijk 1 september bij de redactie (jospoels@btinternet.com) binnen te zijn.

Foutje, bedankt. We zijn opmerkzaam gemaakt op een foutje in het verhaal 'Oranje-witblauw: van kanshebber tot helemaal fout', in *Vlag!* 26, Voorjaar 2020. Op pagina 9, linker kolom, staat dat koningin Wilhelmina op 17 februari 1937 in een koninklijk besluit de kleuren van de vlag vaststelde. De correcte datum moet echter zijn 19 februari 1937.

Vlag! 28 Vexilla Nostra 286

NIEUWS

4 De vlag uit voor...

Vlaggen in het nieuws, in binnen- en buitenland. Onder meer vijf nieuwe Nederlandse gemeentevlaggen, een aantal Amerikaanse staten die aanstalten maken hun vlaggen te veranderen, en de vlag van Nagaland in India.

BINNENLAND

6

Dordrecht

ROB BERTIJN kreeg naar aanleiding van zijn verhaal over de stadsvlag van Dordrecht in de vorige *Vlag!* een tip dat die vlag ietsjes ouder is dan werd gedacht. Dat bewijs staat in een dichtbundel.

8 Twente

GERARD KUIPERS zocht de geschiedenis uit van de vlag van Twente, de oudste regionale vlag van het land. Voetbalclub FC Twente helpt met het breder bekend maken van de rode vlag met het witte steigerende ros.

11 Leeuwarden

De Friese hoofdstad Leeuwarden heeft onlangs gebied van zijn burens ingelijfd. Dat maakte het noodzakelijk dat er een nieuwe vlag moest komen. MARCEL VAN WESTERHOVEN zegt dat het ontwerp voor die vlag al jarenlang klaarlag.

14 Haarlemmermeer

MARCEL VAN WESTERHOVEN bekijkt en beschrijft de vlag van de onlangs met Haarlemmerliede en Spaarnwoude vergrote gemeente Haarlemmermeer. Een ingewikkeld geval. Niet alleen de vaststelling ervan, ook het ontwerp zelf.

16 Het Museumstuk

Het Rijksmuseum in Amsterdam heeft afgelopen zomer een Japans vlaggenboek uit 1854 in zijn verzameling opgenomen. JEROEN TER BRUGGE beschrijft de betekenis van dit unieke werk.

18 Generale Zeinen

Het Nederland seinstelsel dat uit de tijd van Michiel de Ruyter dateerde, werd aan het einde van de 18de eeuw veranderd. ERIC VAN HOUTEN heeft deze *Generale Zeinen* teruggevonden en vertelt waarom dit seinsysteem werd ingevoerd.

BUITENLAND

22 Amazigh

FILIP CLAESSENS was in Zuid-Marokko en leerde daar over het bestaan van de Amazigh, de Berberbevolking. Weer thuis deed hij onderzoek naar de vlaggen die deze bevolkingsgroep, die zich over een groot deel van Noord-Afrika uitstrekt, gebruikt.

25 Lombok

Lombok was in de Nederland-Indische tijd min of meer onafhankelijk. JOS POELS vond enkele Nederlandse bronnen over de toen gevoerde vlag van dit eiland-koninkrijk.

VLAGGENKUNDE

26 Leidse studentenhuizen

DAVIED VAN BERLO klopte in zijn woonplaats Leiden aan bij de studentenhuizen waar vlaggen buiten hingen. Hij ontdekte dat er in de oudste universiteitsstad van het land een cultuur bestaat om deze huizen vlaggen met een eigen stempel te geven.

30 NVV-bestuur

Voorzitter DAVIED VAN BERLO van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde geeft een update van het reilen en zeilen binnen het bestuur.

31 Hijsen of Niet

De nieuwe gemeentevlag van Haarlemmermeer. Drie leden van de Nederlandse vereniging van Vlaggenkunde geven deze keer een unaniem en hard oordeel: Niet hijsen!

32 Afgevlagd

THEUN OKKERSE kon door de Covid-crisis niet met zijn fototoestel op stap om vast te leggen hoe er in Nederland wordt gevlagd. Hij greep daarom in zijn fotoarchief.

Vijf nieuwe Nederlandse gemeentevlaggen

In Gelderland, Zuid-Holland en Friesland hebben tijdens de corona-crisis in totaal vijf gemeenten tijd gevonden een vlag vast te stellen. Noardeast-Fryslân in Friesland stelde tevens een wimpel vast.

Oldebroek De Gelderse gemeente Oldebroek waardeerde op 5 maart 2020 haar uit 1938 stammende defileervlag op tot officiële gemeentevlag. Dit gebeurde op initiatief van het VVD-raadslid Henk Kemp, die vond dat zijn gemeente bij de viering van 75 jaar vrijheid een vlag verdiende.

De gemeentevlag bestaat uit twee even hoge banen geel en blauw, die in 1938 de Gelderse provinciekleuren symboliseerden, met in de linkerbovenhoek een wit veld met drie groene elzenbladen. Het is de afbeelding van het gemeentewapen dat uit 1855 dateert.

Nissewaard heeft op 9 juli 2020 zijn vlag vastgesteld. Aanleiding was het 5-jarig bestaan van de nieuwe gemeente.

Nissewaard behield zijn logovlag, maar die mag alleen door de gemeente zelf worden uitgestoken. Het ontwerp van de nieuwe gemeentevlag komt van de Hoge Raad van Adel. Het vlaggenbeeld is gelijk aan het gemeentewapen, waarin zowel Bernisse als Spijkenisse zijn vertegenwoordigd. Het wapenbeeld is een kwartslag gedraaid.

Noordwijk De gemeenteraad van de in 2019 nieuwgevormde gemeente Noordwijk nam 29 september 2020 een vlag aan, die veel weg heeft van de vlag van de oude gemeente Noordwijk. De vlag heeft een wit veld, met op de scheiding

van broeking en vlucht een zwarte, klimmende leeuw met rode tong en rode nagels.

Bij de vaststelling van de vlag van het nieuwe Noordwijk volgde de gemeenteraad het advies van de Hoge Raad van Adel. Het wapen werd al in december 2019 vastgesteld. Dat wapen was op zijn beurt gebaseerd op de gedeelde oorsprong van de gemeentewapens van Noordwijk en Noordwijkerhout.

Noardeast-Fryslân (Noordoost-Friesland) stelde op 4 maart een gemeentevlag én een bijbehorende wimpel vast. De vlag zal echter snel worden vervangen. Aanleiding is de gele ster, die, hoewel die er niks mee te maken heeft, als een jodenster wordt gezien.

In de in maart vastgestelde vlag verwijst de groene kleur naar het hoofdzakelijk agrarische karakter van de gemeente. De indeling geeft aan dat Noardeast-Fryslân een kustgemeente is. De zespuntige ster is gekozen omdat dit hét gemeenschappelijke teken van de drie gemeenten was.

Goeree-Overflakkee Voor een gemeentevlag voor Goeree-Overflakkee in Zuid-Holland kon de raad op 4 maart een keuze maken uit twee modellen, voorgesteld door de Hoge Raad van Adel. Deze instantie geeft de voorkeur aan vlaggen gelijk aan het wapen. Beide vlagvoorstellen lieten daarom het wapenbeeld zien. Het verschil zat in de plaats van de korenschoof. In het aangenomen model staat die op de scheiding van broeking en vlucht.

Volgens de karige informatie over de Sidama-vlag die naar buiten is gekomen, betekent de groene baan dat Sidama weelderig is. De blauwe middenbaan staat voor *Halale*, de astronomische kennis en de verbinding met de lucht. De sterren staan midden aan de hemel. De witte lijnen boven en onder het blauw geven aan dat Sidama een groot en vredig volk is. De rode baan herinnert eraan dat het gebied eeuwenlang werd opgeofferd en is nu een streek van vrijheid is. De grote ster geeft de positie van de *Songo*, de ouderenraad aan. Daar worden eventuele problemen vreedzaam opgelost. Het wit van de ster betekent hoop. Hoop is ver weg als een ster klein is. Hoop is echter dichtbij als de ster groot is.

Sidama Sidama werd op 18 juni vorig jaar de tiende regionale staat van Ethiopië. Die dag werd in de hoofdstad Awassa de vlag voor het eerst gehesen, samen met de Ethiopische vlag. Sidama werd losgeweekt uit de regionale staat Zuidelijke naties, nationaliteiten en volken, een mengelmoe van tientallen volkeren.

Het nieuwe bestuur van Sidama koos er niet voor de vlag vast te stellen die de bevolking eerder gebruikte bij demonstraties om hun verlangen naar een eigen staat tot uitdrukking te brengen.

Die vlag bestond uit banen groen, blauw en rood met op de blauwe middenbaan een cirkel met vijf sterren (Zie *Vlag!* 25, pagina 6). De nieuwe vlag heeft wel de kleuren overgenomen en enkele sterren.

Nagaland De wettige aanvaarding van een eigen vlag voor Nagaland, evenals een grondwet, blijken grote obstakels te zijn voor een definitief vredesakkoord tussen de opstandelingen in deze Indiase deelstaat en de regering in New Delhi. Volgens de Naga's is hen dit alles in november 2015 toegezegd door de Indiase regering, toen een akkoord werd gesloten over het stoppen van vijandelijkheden.

Eind vorig jaar, begin dit jaar kwamen allerlei berichten naar buiten van voor- en tegenstanders van een eigen vlag en grondwet voor Nagaland, waaruit blijkt dat wegens de onenigheid over deze symbolen het vredesproces op slot zit. New Delhi houdt voet bij stuk. De Indiase regering staat haar deelstaten geen andere vlag toe dan de nationale vlag.

Naga's zijn hoofdzakelijk katholiek en voelen zich sinds de onafhankelijkheid van India in 1948 niet thuis in de hindoestaat. Ze riepen op 14

augustus 1947 eenzijdig de onafhankelijkheid uit, één dag voordat India dat deed. Sindsdien is het onrustig in het bergachtige gebied dat grenst aan de streek in Myanmar waar óók Naga's wonen. Nagaland werd 1 mei 1963 de 16de Indiase deelstaat.

De vlag die Nagaland de zijne wil maken, is blauw met in de linkerbovenhoek een witte zespuntige ster van Bethlehem. Van de linkerbovenhoek rijst een rood-geel-groene regenboog naar de rechterbovenhoek. Deze vlag werd op 22 maart 1956 voor het eerst gehesen in Parashen. De vlag wordt gezien als een gift van God. Het blauw staat voor de lucht boven Nagaland. En de ster van Bethlehem herinnert aan de geloofsovertuiging van de Naga's. De regenboog staat voor hoop.

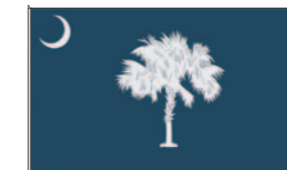
Enkele Amerikaanse staten passen hun vlaggen aan

Nadat de nieuwe vlag van de staat Mississippi in een referendum, dat tegelijkertijd met de Amerikaanse presidentsverkiezingen in november 2020 werd gehouden, werd goedgekeurd, is die op 26 januari van dit jaar officieel in gebruik genomen (*Vlag!* 27, pagina 5). Er zijn diverse Amerikaanse staten die in navolging van Mississippi, maar om andere redenen plannen hebben hun vlag te veranderen.

South Carolina werkt al drie jaar aan een geüniformeerde vorm van de palmboom. Halverwege maart zijn door de *State Flag Study Committee* twee voorstellen naar het Huis van Afgevaardigden

Model A

Model B

gestuurd. Die zal hier binnenkort een keuze uit maken. South Carolina was in december 1860 de eerste zuidelijke staat die zich van de Verenigde Staten afscheidde. De vlag werd een maand later vastgesteld.

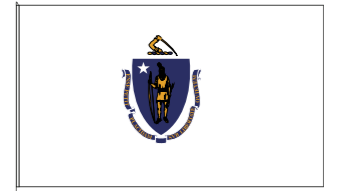
In **Maine** heeft halverwege maart dit jaar het Huis van Afgevaardigden een in 2020 ingediend initiatief-wetsvoorstel van de Republikein Sean Paulhus verworpen om de eerste vlag van de staat in ere te herstellen. Die vlag was in 1901 vastgesteld, maar alweer in 1909 vervangen door de huidige blauwe vlag met daarop het wapen van

Maine. Volgens Paulhus was de vlag uit 1901 veel mooier en opvallender dan de huidige. De eerste vlag van Maine had op een veld van buff een grote, groene dennenboom, het symbool van Nieuw-Engeland. In het kanton stond een blauwe vijfpuntige ster, die de Poolster voorstelde.

De gouverneur van **Massachusetts** heeft in januari een commissie in het leven geroepen die het zegel en het motto van de staat tegen het licht gaat houden. De uitkomsten van het onderzoek zijn ook van belang voor de vlag van de staat. Die heeft immers het zegel op haar vlag staan.

Op het blauwe zegel staat een indiaan die in zijn ene hand een pijl vasthoudt en in de andere een boog. Boven het schild is een arm te zien waarvan de hand een zwaard vasthoudt alsof die op de oorspronkelijke inwoner in wil slaan. Deze symboliek is een doorn in het oog van de oorspronkelijke inwoners van Nieuw-Engeland.

Utah is een staat met een blauwe vlag met daarop het staatswapen. Deze uit het begin van de vorige eeuw daterende vlag, krijgt in de eigen staat meer en meer het stempel niet alleen saai te zijn, en het verwijt moeilijk te onderscheiden te zijn van andere Amerikaanse vlaggen. In februari 2018 werd de *Organization for a New Utah Flag* opgericht die een nieuwe vlag voor de staat promoot.

Het Huis van Afgevaardigden en de Senaat hebben zich in maart akkoord verklaard om deze vlag de herdenkingsvlag te maken voor het 125-jarige bestaan van Utah als Amerikaanse staat. De vlag heeft vijf vlakken, die voor de vijf indianenstammen, de oorspronkelijk inwoners staan. De gele bijenkorf in de blauwe schijf staat voor Utah, die bekend staat als de bijenkorfstaat. De witte ster herinnert eraan dat Utah in 1896 toetrad tot de Verenigde Staten.

Het blauw in de vlag staat voor het Grote Zoutmeer dat zich in Utah bevindt. Het wit herinnert aan de sneeuw bedekte toppen van de Rocky Mountains, en het rood – Utah Rood – staat voor de rode rotsen die zich in de nationale parken in het zuiden van de staat bevinden.

Dordtse vlag ietsjes ouder dan gedacht

De oudst bekende afbeelding van de rood-wit-rode stadsvlag van Dordrecht dateerde tot nu toe van 1651. De vlag, blijkt nu, werd echter al zeker tien jaar eerder in de tijd gebruikt. In 1641/42 werd zij al in een dichtbundel afgebeeld.

Door ROB BERTIJN

Wat een artikel in *Vlag!* al niet teweeg kan brengen! Na verschijning van mijn artikel 'Rood-wit-rood van Dordrecht komt pas na 400 jaar' in het vorige nummer van *Vlag!*, over de wortels van de vlag, werd dit opgepikt door het gratis huis-aan-huisblad *Dordt Centraal*. In het blad dat in een wijde omtrek van Dordrecht wordt verspreid, werd een bondige samenvatting met illustraties van het vlaggenverhaal gepubliceerd.

Dit leverde een reactie op van de Dordtse lezeres Margreet Lefeber-Karres. Het was haar opgevallen dat de oudst bekende afbeelding van de Dordtse vlag die ik had gevonden, te vinden was op het schilderij *Gezicht op Dordrecht* van Jan van Goyen. Dat werk dateert uit 1651.

Dat jaartal zette haar aan het denken. Zij was er zeker van een vroegere afbeelding te kennen. Die was zij tegengekomen tijdens haar studie naar de Dordtse dichteres en kunstenaars Margaretha van Godewijck (1627-1677). Margreet Lefeber-Karres zocht contact met *Dordt Centraal* én met mij.

Margreet Lefeber-Karres is van huis uit docent klassieke talen. Jaren terug al ontwikkelde zij een fascinatie voor Margaretha van Godewijck, na een verzoek van de Dordtse Historische Vereniging om mee te werken aan een publicatie over deze talentvolle vrouw. Die zocht toen iemand die in staat was haar Latijnse teksten (emblemata, gedichten, brieven en dergelijke) en Griekse citaten te vertalen.

Margaretha's vader was leraar op de Latijnse school in Dordrecht, in een tijd waarin alleen jongens werden toegelaten. Vader Van Godewijck onderwees zijn dochter echter gewoon thuis. Zodoende leerde zij Engels, Frans, Italiaans, Grieks en Latijn.

De vroege afbeelding van de Dordtse vlag trof Margreet Lefeber-Karres aan

in *Gedichten van Margaretha van Godewyck, met XXXVIII door haar geschilderde zinnebeelden*. In deze handgeschreven bundel van meer dan driehonderd pagina's, wisselt zij teksten in proza of poëzie af met steeds een groepje van vier geschilderde emblemata.

Als uitgangspunt voor de geschilderde emblemata gebruikte zij twee delen van Gabriël Rollenhagen (1538-1619), *Nucleus Emblematum selectissimorum quae Itali vulgo impressas vacant*, met gravures van Crispijn van de Passe sr. (±1564-1637). Uit de ruim tweehonderd gravures stelde zij een selectie samen. De minutieus uitgewerkte gravures uit de edities van Rollenhagen verwerkte zij tot een met aquarel ingekleurde tekening. Ze nam de Latijnse tekst over en schreef er een Nederlands kwatrijn bij. Steeds groepeerde zij op deze manier zeven keer vier zinnebeelden tussen haar andere teksten: 28 in totaal.

Op pagina 33, bij het embleem *Remigio ventisque secundis* (Met roerriem en gunstige winden) heeft zij het blanco vaantje in de mast van de gravure bij Rollenhagen veranderd in horizontale rood-wit-rode driekleur. Als geboren en getogen Dordtse kan het niet anders of zij heeft hier de vlag van haar stad afgebeeld. De tekst op de tegenoverliggende pagina 32 hierbij luidt:

Zelfportret van Margaretha van Godewijck.

*Remigio ventisque secundis
Navigo remigio foelix, ventisque secundis,
Sic bene perficiam, quod bene coepit iter.*

Vertaling:
*Met roerriem en gunstige winden
Voorspoedig vaar ik uit met riemen en gunstige winden,
Zo zal ik de reis goed volbrengen, die goed begon*

Het kwatrijn bij deze spreuk:
*Wie voor wint henen seijlt, sal sich te beter spoeyen
De reise valt hem kort, die hy begint met lust:
Want onder 't seyltje ist seer goed en wel te roeyen,
Soo dat men spoedigh compt aen de gewenste kust.*

Margaretha's bundel dateert uit 1641 of 1642. Op pagina 5 van het manuscript is met potlood een 2 gezet door de 1 van het jaartal 1641. Al met al betekent dit dat de gedichtenbundel dateert van tien of bijna tien jaar vóór het schilderij van Jan van Goyen.

Het handgeschreven manuscript moet samen met haar dichtbundel *Margaraetae Godevicae Poemata* omzwervingen hebben gemaakt: de twee boeken doken in 1830 op bij een boekenveiling in Parijs. Ze werden opgemerkt door de Dordtse boek- en kunsthandelaar Johannes Immerzeel jr. Hij kocht de bundels en zo kwamen ze terug in Dordrecht. Vanaf 1870 zijn ze in het bezit van het Dordtse stadsarchief. □

Pagina's 32 en 33 uit 'Gedichten van Margaretha van Godewyck, met XXXVIII door haar geschilderde zinnebeelden', met de illustratie met het Dordtse vaantje.

De titelpagina.

Gravure van Crispijn van de Passe sr. uit het boek van Gabriël Rollenhagen, wat als voorbeeld diende voor de illustratie van Margaretha van Godewijck, waar het allemaal om draait.

Twentse vlag vereenzelvigd met FC Twente

Regionale vlaggen zijn in opkomst. De Gelderse Achterhoek is de jongste regio die een eigen vlag aan het promoten is. Twente in Overijssel heeft 's lands oudste regionale vlag: een rood doek met een wit, steigerend paard, een ros. Deze vlag is uitgegroeid tot een van de meest herkende vlaggen van het land. Waarvoor hartelijke dank aan eredivisie-voetbalclub FC Twente.

Door GERARD KUIPERS

Het idee voor de introductie van een vlag voor Twente (Afbeelding 1) kwam van J.J. van Deirse (1867-1947). Hij was een onderzoeker naar de geschiedenis van Twente en hield zich aanvankelijk vooral bezig met het onderzoeken van grafheuvels en urnen. Rond 1926 componeerde hij het Twentse volkslied. Op 17 juni 1930 werd Van Deirse benoemd tot eerste conservator van het Rijksmuseum Twente waar ook de oudheidkamer Twente werd ondergebracht.

Na het succes van het Twentse volkslied (Afbeelding 2) werd Van Deirse gevraagd om een Twents wapen en een vlag voor de streek te ontwerpen. Hij ging van de volgende stelling uit: Twentenaren zouden van oorsprong Saksen zijn. En daarom koos hij voor het Saksisch ros als zinnebeeld voor Twente.

De gedachtegang dat het paard een oeroud Twents symbool zou zijn, is later ontzenuwd door Albert Mensema, archivaris bij het Historisch Centrum Overijssel in Zwolle. In 1981 bewees deze dat het Twentse of 'Saksische ros' helemaal geen inheems Twents symbool was. Mensema: "In cultureel opzicht begon Twente zich pas in het begin van deze eeuw [1900 – red.] te profileren. Nadat altijd de IJsselsteden Deventer, Kampen en Zwolle centrum van cultuur waren geweest, kwam het zwaartepunt allengs meer oostwaarts te liggen. De ontwikkeling van de textielnijverheid heeft daar natuurlijk in belangrijke mate toe bijgedragen. (...) Om die Twentse cultuur goed te kunnen profileren, werden de verschillen met de rest

van Overijssel en met 'Holland', dat wil zeggen de rest van Nederland, scherp getekend. Daarbij zocht men in het aangrenzende deel van Duitsland naar overeenkomsten, die meestal breed werden uitgemeten. Toen men zijn gezicht naar het oosten wendde, wilde men ook een zinnebeeld, een symbool van het Twentse gebied hebben. Men koos voor het zogenaamde Saksische ros. Dit ros was het wapenfiguur bij uitstek van de aangrenzende Duitse gebieden. Zowel in het wapen van Hannover, als van Westfalen, kwam het zilveren ros op en rood veld voor."¹

Inspiratie

J.J. van Deirse heeft zich bij zoeken naar een Twentse vlag ongetwijfeld ook laten inspireren door Titus van de Laars, wiens boek *Wapens, vlaggen en zegels van Nederland* in 1913 verscheen. Destijds was dat een populaire bron. De heraldicus en tekenleraar wijdde daarin een hoofdstukje aan de "Saksers", waarbij hij wat hij noemde het "Saksische banier" afbeeldde² (Afbeelding 3). In hetzelfde boek kwam Van der Laars ook met voorstellen voor vlaggen voor de toen elf Nederlandse provincies. Voor Overijssel kwam hij met twee voorstellen waarin hij het Saksische ros verwerkte.

In 1919 verscheen de bundel *Ons Twenthe*, met daarin proza en gedichten uit en over de regio Twente.³ Op de kaft van het door schoolopziener Mr. G.J. ter Kuile in het arrondissement Almelo samengestelde werk, stond hintend als symbool voor Twente, het witte ros. (Afbeelding 4) Ook van deze bundel zal Van Deirse op de hoogte zijn geweest.

Van Deirse heeft plezier gehad aan het populariseren en bekend maken van de Twentse vlag. Hij vond, samen met enkele van zijn vrienden, dat de Twentenaren meer zelfbewust moesten worden. De vlag kon daarbij als middel dienen dat te bereiken. Ze organiseerden fietstochten door Twente, en tijdens deze tochten deelden ze Twentse fietsvlaggetjes uit (Afbeelding 5).

1. De Twentse vlag werd zo'n 100 jaar geleden voor het eerst gepromoot door J.J. van Deirse.

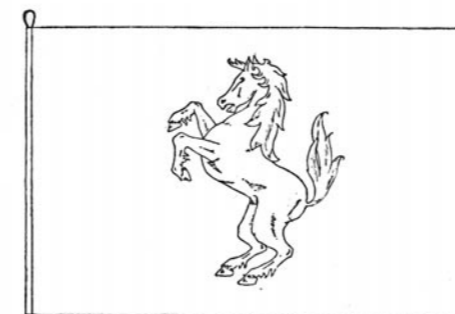
2. Bij zijn 70-ste verjaardag in 1937 kreeg J.J. van Deirse een gekalligrafeerd exemplaar van de tekst van het Twents volkslied. Daarop ook een afbeelding van het Twentse ros. FOTO KLAAS VAN DER KAMP

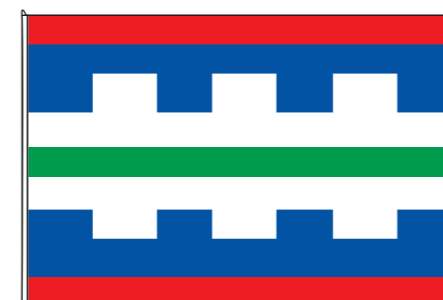
3. Het Saksische banier volgens Van der Laars in 1913.

4. Proza- en gedichtenbundel *Ons Twenthe* toonde in 1919 op de kaft het Twentse ros.

7. Voorstel uit 1980 van NVvV voor provincievlag Twente.

6. Provincievlag Twente volgens VDCN in 1979.

8. Embleem van eredivisieclub FC Twente.

9. Het regiovervoer in Twente gebuikt het Twentse ros als beeldmerk.

10. Bedrijven in Twente wapperen er vrolijk op los met Twentse vlaggen.

11. Bij gemeentehuizen, zoals hier het Hof van Twente, wordt vol trots de Twentse vlag uitgestoken.

5. Twents fietsvlaggetje.

Twents symbool

Langzaam maar zeker werd het steigerende witte paard aanvaard als Twents symbool. Het is een geheel eigen leven gaan leiden, dat niks meer te maken heeft met de daadwerkelijke herkomst ervan. In 1958 – het is de tijd na de Tweede Wereldoorlog waarin alle provincies overgingen tot het vaststellen van eigen vlaggen – kreeg de Twentse vlag ook meer bekendheid. Joh. Buursink schreef in de zomer van dat jaar een serie van drie artikelen over wat hij noemde, "het Twentse ros". De verhalen verschenen in het toenmalige *Dagblad Tubantia*.⁴

Buursink twijfelde in zijn artikelenreeks aan de Saksische afkomst van het Twentse ros in de vlag. Hij schreef onder meer in het tweede deel van het drieluik: "Intussen weten wij dat het [paard] het Saksische ros is. Laten we er geen soort van magische binding met het verleden in zien. Het is een bruikbaar ornament omdat het zo aanspreekt en omdat het nogal romantisch is en op de fantasie werkt. Als het Saksische oersymbool een slapende geit was geweest zou het nu niet de Twentse vlag sieren. Wij geloven dat het Saksische verleden maar heel weinig met de populariteit van het tegenwoordige Twentse ros te maken heeft."

Naar aanleiding van dit artikel kwamen er veel ingezonden stukken in de krant. In één reactie opperde ene Hans W. uit Markelo dat het paard het Peerd van Ome

Loeks was, het symbool van de stad Groningen. In een andere reactie beweerde J.H. van Heek uit Utrecht dat het Twentse ros van de Kelten afstamde. Andere ingezonden brief-inzenders verwezen naar het paard van de Duitse regio Westfalen.

Provincie Twente

Het kabinet Den Uyl kwam in 1976 met plannen voor een nieuwe provinciale indeling van Nederland. Twente zou volgens die plannen één van die nieuwe provincies worden. Er kwam van meet af aan veel kritiek op die plannen. Het volgende kabinet Van Agt-I zwakte de plannen weliswaar wat af, maar ook in deze versie van de provinciale herindeling bleef er ruimte voor een provincie Twente. Omdat het ernaar uitzag dat er een provincie Twente zou komen, ging de regio voorbereidin-

- e. Het laten vervaardigen van modellen/tekeningen.
- f. Vaststellen in welke verhoudingen het nieuwe moet staan ten opzichte van de te ontwerpen huisstijl en symbolen voor de verschillende diensten.

Adviezen

Er kwamen meerdere adviezen over het wapen en vlag binnen. Het Vlaggen Documentatie Centrum Nederland (VDCN) van Derk-Willem Visser in Amsterdam stuurde bijvoorbeeld op 9 mei 1979 een vlaggenvoorstel voor Twente aan minister Hans Wiegel van Binnenlandse Zaken, die over de provinciale herindeling ging⁴. Visser schreef aan minister Wiegel: "Twente: Vroeger ooit eens zelfstandig graafschap geweest, vandaar de twee gekanteelde blauwe, zich spiegelende banen. De kleur groen geeft weer de agrarische sector in dat gebied. De twee rode banen zijn afkomstig van de vlag van Overijssel en de kleur wit geeft aan een nog onbekende toekomst." (Afbeelding 6)

Ook het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde (NVVV), daar om gevraagd door de Commissie Heraldiek, deed op 11 juli 1980 een voorstel. Diens voorstel was:

1. Een provinciewapen waarvan de omschrijving luidt: In rood, een steigerend ros van zilver. Het wapen gedekt met een kroon, waarvan, op de ruitvormige robijnen ovale smaragden ingelegde hoofdband, zichtbaar zijn van (van acht) fleurons.
2. een vlag, waarvan de omschrijving luidt: rood, waarvan de verhoudingen zijn 2:3, met op het midden een wit steigerend paard, waarvan de hoogte 4/5 van de vlaghoogte. (Afbeelding 7)

Het NVVV-bestuur motiveerde het voorstel als volgt "uit de archieven van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde kwam als authentiek Twents ros het paard te voorschijn, zoals dat werd gepresenteerd in het wapen van het voormalige drostambt Twente".

Archivaris Mensema tikte het NVVV-bestuur voor het verkeerde advies op de vingers. "Het is alleen jammer, dat de archieven van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde op dit punt toch enigszins afwijken van de werkelijke feiten. En of het Twentse ros wel zo Twents is, is ook nog maar de vraag", schreef hij een jaar later in zijn verhaal in *De Mars* over de historie van het Twentse ros.

Bij de commissie heraldiek van de 'toekomstige provincie Twente' kwam ook een brief van de betaald voetbalvereniging FC Twente bin-

nen. Of die het wapen op hun briefpapier mochten gebruiken? Daar werd toestemming voor verleend, maar wel zónder de kroon. Het was de bedoeling dat het wapen en de vlag van de toekomstige provincie Twente in 1981 zouden worden aangemeld bij de Hoge Raad van Adel. Of dit is gebeurd, is mij niet bekend. De plannen van Van Agt voor een nieuwe provinciale indeling van Nederland konden niet veel handen op elkaar krijgen. De aandacht ervoor verslapte en in 2005 werden ze ingetrokken.

Voetbaltrots

FC Twente is de voetbaltrots van Twente. (Afbeelding 8) De club ontstond in 1965 door een fusie van twee Enschedese voetbalclubs. FC Twente speelt een belangrijke rol in het zelfbewustzijnsbesef van de streek. Haar vlag wordt tegenwoordig met deze betaald voetbalclub vereenzelvigd. Vooral nadat FC Twente in 2010 Nederlands voetbalkampioen werd. Bij de spelers en supporters van de Twentse voetbalclub wordt het ros in verband gebracht met strijd en onverzettelijkheid. Vijftien van de 19 officiële FC Twente supporters-verenigingen hebben het Twentse ros in hun embleem.

Het Twentse ros wordt ook op andere manieren gebruikt als symbool voor dit oostelijke deel van Overijssel. Openbaar vervoerbeprijver *Syntus* gebruikt het springende paard als beeldmerk op zijn bussen en treinen (Afbeelding 9). Binnen- en buitenlandse bedrijven in Twente vlaggen er ook vrolijk op los met Twentse vlaggen. Volgens niet-vlaggenkundige Twentenaren springt het witte paard naar de vluchtzijde omdat het daarmee aangeeft dat men naar de toekomst moet kijken en niet naar het verleden (Afbeelding 10).

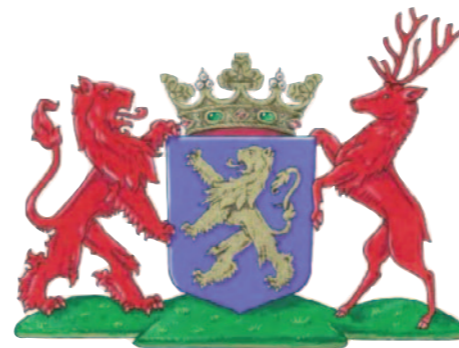
Ook voor het gemeentehuis van de gemeente Hof van Twente wappert de Twentse vlag (Afbeelding 11). Het Twentse ros staat in december als verlichting voor het gemeentehuis van Enschede (Afbeelding 12). □

1. A.J. Mensema: "Het Twentse ros is geen oeroud Twents symbool maar afkomstig uit het Duitse Westfalen", *De Mars*, 1981, dl. 9, 62-64. Verder uitgewerkt in: A.J. Mensema; Twente en zijn ros, *De Nederlandsche Leeuw*, 2000, 146.
2. T. van der Laars: "Saksers", *Wapens, vlaggen en zegels van Nederland*, Amsterdam, Jacob van Campen, 1913, 7-9.
3. Peter Vedeler: *Das Westfalenross*, Münster 1987 p 137 verwijst hiernaar
4. Joh. Buursink: "Uit Stad en Streek: Waar komt het Twentse ros vandaan?", *Dagblad Tubantia*, 12 juli 1958, 22 juli 1958, en 2 augustus 1958.
5. VDCN Info, nr. 11, 1 juni 1979, 1.

Verder is bij de totstandkoming van dit verhaal gebruik gemaakt van bronnen in het Van Deirse Instituut, thans onderdeel van het museum Twentse Welle; het gemeentearchief Enschede; en het Archief van de Regio Twente.

Leeuw en broekingbanen:

De vlag van de zeer vergrootte nieuwe gemeente Leeuwarden

<< Leeuwarden nieuw wapen
< Leeuwarden nieuwe vlag

De Friese hoofdstad Leeuwarden heeft beetje bij beetje een groot deel van de omliggende kleinere plaatsen binnen zijn grenzen opgenomen. De laatste grote slag dateert van 2018. Een burgerinitiatief had de nieuwe vlag voor de nieuwe gemeente Leeuwarden al in 2012 klaarliggen, maar het duurde nog zeven jaar voordat de gemeenteraad daarmee akkoord ging.

Door MARCEL VAN WESTERHOVEN

De Friese hoofdstad Leeuwarden bestond als gemeente oorspronkelijk alleen uit de oude stad met een klein omliggend buitengebied, de klokslag. In 1944 kwam daar voor het eerst verandering in: de zeven dorpen van het zogenaamde Súdertrimdiel en drie dorpen uit het Noardertrimdiel van de gemeente Leeuwarderadeel kwamen erbij. Deze uitbreiding veranderde niets aan wapen en vlag van Leeuwarden. In 2014 werd de gemeente Boornsterhem opgeheven; alle acht dorpen die vóór 1984 tot de gemeente Idaerderadeel behoorden, gingen naar Leeuwarden over, plus het dorp Irnsum uit de oude gemeente Rauwerderhem van vóór 1984. In 2018 tenslotte breidde Leeuwarden nog eens fors uit, dit keer met de zeven dorpen van de opgeheven gemeente Leeuwarderadeel (de zes resterende dorpen van het Noardertrimdiel en het oude Bildt-dorp Oude Leije), plus

tien dorpen van de opgeheven gemeente Littenseradeel die allen vóór 1984 in de oude gemeente Baarderadeel lagen. Zodoende bestaat de gemeente Leeuwarden thans uit de stad, één vlek (Grouw) en maar liefst 35 dorpen. Dit was voor de nieuwe gemeente voldoende reden om het wapen te vermeerderen en een nieuwe vlag aan te nemen, die weer gebaseerd is op een oude stads-vlag.

Nieuwe gemeentewapen

Het vermeerderde gemeentewapen voor Leeuwarden is verleend bij Koninklijk Besluit van 17 september 2019, nr. 2019001508, met de volgende beschrijving: *In azuur een gouden leeuw, de top van de staart naar rechts gekruild. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en tweemaal drie parels en gehouden rechts door een leeuw van keel en links door een klimmend hert van keel staande op een grasgrond.*

Op basis van een advies van de Fryske Rie foar Heraldyk zijn aan het oude, wellicht sprekende, stadswapen met de leeuw schildhouders toegevoegd. Tevens is het typische naar binnen krullen van de staart van de Leeuwarder leeuw nu in de blazoenering opgenomen. De rode leeuw en het rode hert komen uit de wapens van de adellijke geslachten Van Burmania en Van Cammingha, die

12. Voor het gemeentehuis van Enschede brengt een Twents ros rond de kersttijd licht in de duisternis.

gen treffen voor die toekomstige status. Men was er zich van bewust dat die nieuwe provincie een wapen en vlag nodig had. Op 14 april 1978 werd een commissie heraldiek samengesteld, die als doel had met geschikte voorstellen te komen. De commissie had het volgende werkplan:

- a. Onderzoek naar historie en gebruik van het Twentse Ros.
- b. Onderzoeken of bij de totstandkoming van een provincie (in plaats van regio) bij koninklijk besluit een wapen en vlag verleend moesten worden.
- c. Vaststelling van een definitieve vormgeving van het toekomstige provinciewapen.
- d. Vaststellen van richtlijnen voor het gebruik van het wapen.

Vlaggen van de voormalige gemeenten

Leeuwarden (1947-2018)

Boornsterhem

Leeuwarderadeel

Littenseradeel

Idaarderadeel

Rauwerderhem

Baarderadeel

Voormalige gemeente Leeuwarden

Leeuwarden, stadsvlag

Dorpen van het Súdertrimdiel

Goutum

Hempens

Huizum

Swichum

Teerns

Wijtgaard

Wirdum

Voormalige gemeente Boornsterhem

Dorpen van Idaarderadeel

Aegum

Friens

Grouw

Idaard

Roordahuizum

Warga

Warstiens

Wartena

Dorp van Rauwerderhem

Irsnum

Voormalige gemeente Leeuwarderadeel

Hijum

Oude Leije

Voormalige gemeente Littenseradeel

Dorpen van Baarderadeel

Baard

Beers

Hijlaard

Huins-Lions

Jellum

Jorwerd

Mantgum

Oosterlittens

Weidum

belangrijk waren in de geschiedenis van de stad. Ze staan op een grasgrond met drie welvingen, voor de drie terpen Oldehove, Nijehove en Hoek waarop Leeuwarden is ontstaan.¹

De nieuwe vlag

Al in 2012 hadden drie prominente burgers van Leeuwarden een nieuwe vlag ontworpen met het oog op de aankomende uitbreiding in 2014 met het noordelijk deel van de gemeente Boornsterhem. Het ontwerp bleef echter nog lang op de plank liggen, tot het college in maart 2019 besloot dit burgerinitiatief ter vaststelling aan de raad voor te leggen. De gemeenteraad nam het voorstel bij raadsbesluit op 24 april 2019 aan. Daarin luidt het: "Een nieuw ontwerp van de gemeentevlag vaststellen conform het burgerinitiatief waarbij de vlag bestaat uit een gele klimmende leeuw op een blauwe ondergrond."

Dat is alles. Dat er aan de broeking een smalle rode en witte verticale baan is opgenomen, staat niet vermeld. Een volledige beschrijving zou zijn: *Op blauw een gele leeuw met naar binnen gekrulde staart, met langs de broeking twee banen van gelijke lengte van elk 1/16 van de vlaglengte in de kleuren rood en wit.*

Volgens de Nederlandse versie van de internetencyclopedie Wikipedia is deze vlag op 29 maart 2019 bij besluit van burgemeester en wethouders vastgesteld. Dat is niet juist; het enige dat op die dag gebeurde, is dat de burgemeester de nieuwe vlag presenteerde. Het daaropvolgende voorstel van burgemeester en wethouders aan de gemeenteraad dateert van 2 april 2019 en de uiteindelijke vaststelling door de raad dus van 24 april van dat jaar.²

De gele leeuw op blauw komt één-op-één overeen met het wapenschild. Gedurende de 17e en 18e eeuw blijkt uit verschillende bronnen dat Leeuwarden naast de vlag van vier banen blauw en geel, tevens de gemeentevlag van 1947 tot 2018, een groen of blauw dundoek met de gele leeuw gebruikte.³ Aan deze historische vlag hebben de ontwerpers een smalle rode en witte lengtebaan langs de broeking toegevoegd. Deze banen slaan op de toevoeging van acht dorpen van Boornsterhem in 2014. De

vlucht van de vlag van Boornsterhem bestond immers uit vijf banen van rood en wit en kwam overeen met de vlag van de oude gouw Oostergo. Rood en wit kwamen ook voor in de vlaggen van Idaarderadeel en Rauwerderhem, de twee Oostergo'se gemeenten die in 1984 in Boornsterhem waren opgegaan. Toevalligerwijs zijn de kleuren van de nieuwe vlag ook door te trekken naar de situatie vanaf 2018. Naast Leeuwarderadeel (ook Oostergo) werden toen tien dorpen van Littenseradeel (tot 1984 Baarderadeel) toegevoegd. Baarderadeel lag in de oude gouw Westergo, die een blauwe vlag met een witte vluchtdiagonaal had. Blauw en wit komen immers ook in de nieuwe vlag voor.

Interessant om te vermelden is nog het ontwerp dat de Fryske Rie foar Heraldyk voorstelde en die meer recht deed aan de samenstellende delen van de nieuwe gemeente. Daarin was aan de vierbanen-vlag van Leeuwarden een blauwe broeking toegevoegd met daarop een gele klaver voor Leeuwarderadeel, een gele ster voor Baarderadeel en een gele wassenaar voor Idaarderadeel.⁴

Oude gemeentevlaggen

De gemeente **Leeuwarden** voerde vanaf 1 augustus 1947 een vierbanige vlag in de kleuren van het wapen, een vlag die al sinds de 18de eeuw bekend is. Deze vlag is thans in gebruik als de stadsvlag.

In de vlag van **Boornsterhem** waren de kleuren van Oostergo (rood en wit) voor Idaarderadeel en Rauwerderhem en van de gouw Zevenwouden (groen en wit) voor Utingeradeel verenigd. De gele klaver had een drievoudige symboliek: Utingeradeel, landbouw en drie-eenheid.⁵

Het wapen van **Idaarderadeel** met de wassenaars stond in de vlag op het kruispunt van een rood-wit kruis. Het Scandinavisch kruis paste de ontwerper G.A. Bontekoe vaak toe en had verder geen specifieke betekenis. De kleuren van het kruis waren die van Oostergo.⁶

Rauwerderhem voerde een vlag die overeenkwam met het wapenbeeld.⁷

Leeuwarderadeel had in de vlag het

blauw en geel van Leeuwarden en als specifiek element een groene klaver uit het wapen op een witte driehoek.⁸

De vlag van de fusiegemeente **Littenseradeel** verenigde de gele ster van Baarderadeel met de rode roos van Hennaarderadeel, de twee gemeente die in 1984 in Littenseradeel opgingen.⁹

De vlag van **Baarderadeel** vertoonde de kleuren en de twee zespuntige sterren van het gemeentewapen. De zwarte broekdiagonaal was een verwijzing naar één van de oudste zeedijken in Friesland die door deze gemeente loopt. De schuindeling moet tevens herinneren aan de Friese vlag.¹⁰

Dorpsvlaggen

Van 37 woonkernen voeren de stad Leeuwarden, de vlek Grouw en 26 dorpen een vlag. Daarbij hoort ook Huizum, dat momenteel volledig door de stad Leeuwarden is opgeslokt. De vlaggen zijn hier gegroepeerd afgebeeld volgens de oude gemeenten waartoe ze behoorden. De achtergronden van deze vlaggen zijn te vinden in *Vlaggenijdschrift Vexilla Nostra*.^{*11} □

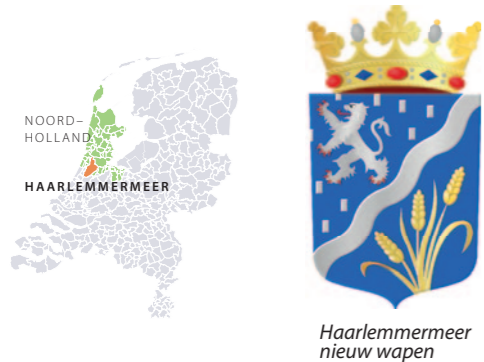
Noten

- Hoge Raad van Adel, *Jaarverslag 2019*, p. 12-13, Den Haag 2020.
- Raadsvoorstel Wapen en Vlag van de gemeente Leeuwarden van 2 april 2019 met zaaknummer Z208428-2019; Verslag en Besluitenlijst Besluitvorming gemeenteraad van 24 april 2019, punt 3.4 op p. 2.
- Kl. Sierksma: *Nederlands vlaggenboek*, Utrecht: Het Spectrum, 1962, pp. 86-87, 142-143.
- Raadsvoorstel Wapen en Vlag van de gemeente Leeuwarden van 2 april 2019 met zaaknummer Z208428-2019;
- Vexilla Nostra*, jrg 19, nr. 134, september-oktober 1984, p. 83; *Vexilla Nostra*, jrg 23, nr. 159, november-december 1988, p. 106.
- Vexilla Nostra*, jrg. 18, nr. 126/127, mei-augustus 1983, p. 42.
- Vexilla Nostra*, jrg. 18, nr. 128, september-oktober 1983, p. 63.
- Vexilla Nostra*, jrg. 19, nr. 134, september-oktober 1984, p. 98.
- Vexilla Nostra*, jrg. 19, nr. 134, september-oktober 1984, p. 86; *Vexilla Nostra*, jrg 23, nr. 159, november-december 1988, p. 106.
- Kl. Sierksma: *Nederlands vlaggenboek*, Utrecht: Het Spectrum, 1962, pp. 42-44.
- "De vlaggen en wapens van de dorpen in het Súdertrimdiel" *Vexilla Nostra*, jrg. 29, nr. 191, maart-april 1994, pp. 35-40; "Dorpswapens en -vlaggen van de gemeente Boornsterhem", *Vexilla Nostra*, jrg. 21, nr. 146, september-oktober 1986, pp. 104-111. "Hijum" *Vlag!* jrg. 1, nr. 2, mei 2009, p. 9; "Oude Leije" *Vlag!* jrg 1, nr. 1, december 2008, p. 15; "Dorpswapens en -vlaggen in de gemeente Littenseradiel deel II", *Vexilla Nostra*, jrg 39, nr. 2/241, 2004, p. 45, 47; "Dorpswapens en -vlaggen in de gemeente Littenseradiel deel III", *Vexilla Nostra*, jrg. 39, nr. 3/242, 2004, p. 69-72; "Dorpswapens en -vlaggen in de gemeente Littenseradiel deel 4" *Vexilla Nostra*, jrg. 40, nr. 2/245, 2005, pp. 44-48.

Leeuw met blokjes en korenhalmen voor uitgebreide gemeente Haarlemmermeer

Haarlemmermeer nieuwe vlag

Haarlemmermeer nieuw wapen

Door fusie van de gemeenten Haarlemmermeer en Haarlemmerliede en Spaarnwoude ontstond op 1 januari 2019 de nieuwe gemeente Haarlemmermeer. Burgemeester Onno Hoes hees de volgende dag vol trots de nieuwe gemeentevlag voor het gemeentehuis. Er is echter verzuimd die vlag de status van officiële gemeentevlag te geven.

Door MARCEL VAN WESTERHOVEN

Dat de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude, als een buffer tussen Haarlem en Amsterdam gelegen, zou worden opgeheven, stond al lange tijd vast. Maar met welke gemeente wilde 'H&S' fuseren? Haarlem, Amsterdam en Velsen meldden zich als partner, maar uiteindelijk viel de keuze logischerwijs op die andere buffergemeente in de Noordvleugel van de Randstad: Haarlemmermeer. De nieuwe gemeente Haarlemmermeer, met 154.000 inwoners in 31 kernen, strekt zich uit van de Kagerplassen in het zuiden, tot het Noordzeekanaal in het noorden. Luchthaven Schiphol ligt ook in deze gemeente. De meeste bewoning en bedrijvigheid con-

centreren zich in vier kernen: Hoofddorp (76.000 inwoners), Nieuw-Vennep (32.000 inwoners), Badhoevedorp (13.000 inwoners) en Halfweg-Zwanenburg (10.000 inwoners).

De gemeente Haarlemmermeer ontstond in 1855 uit de inpoldering van het gelijknamige meer. De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude ontstond in 1857 door vereniging van de beide afzonderlijke gemeenten. In 1863 werden daaraan nog Houtrijk en Polanen en Zuidschalkwijk c.a. toegevoegd.

Op 1 januari 2019 was de fusie een feit. Hoewel de fusiegemeente de naam overnam van de gemeente met verreweg het grootste inwoneraantal en oppervlakte, was van het moment dat duidelijk werd wie de fusiepartner zou worden sprake van gelijkwaardigheid. Zo wapperden voor de twee gemeentehuizen in Hoofddorp en Halfweg gedurende 2018, een jaar voor de fusie, de twee gemeentevlaggen zusterlijk naast elkaar. Al voor de fusiedatum werd het wapen voor de nieuwe gemeente verleend. En op 2 januari 2019 werd de nieuwe gemeentevlag voorafgaand aan de eerste raadsvergadering van de nieuwe gemeente voor de eerste keer gehesen. Deze vlag komt geheel overeen met het wapenbeeld, waarin beide oude gemeenten even prominent zijn vertegenwoordigd.

Nieuw gemeentewapen

Bij Koninklijk besluit van 5 november 2018, nr. 2018001377, is voor de nieuwe gemeente Haarlemmermeer een wapen vastgesteld. De omschrijving van het wapen luidt:

Schuinlinks gedeeld door een versmalde golvende linkerschuinbalk van zilver; I in azuur, bezaaid met blokjes van zilver, een leeuw van zilver, getongd en genageld van keel; II in azuur drie gebladerde korenhalmen van goud komende uit de schildvoet. Het schild

gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.

Het ontwerp van het nieuwe wapen is van de Hoge Raad van Adel. Die adviseerde een schuinlinkse deling met de twee wapenelementen van de twee oude gemeenten. De figuren komen zo het best tot hun recht, met name de leeuw rechtsboven. Die zilveren leeuw met de kenmerkende blokjes komt uit het wapen van Haarlemmerliede en Spaarnwoude. Het was het wapen van het oude geslacht Van Spaarnwoude, dat oudtijds dit gebied bestuurde.

De uitkomende korenhalmen komen uit het oude wapen van Haarlemmermeer. Komend uit golven gaven die daarin weer dat land nodig voor de landbouw op het water was veroverd. Graan voor Visch dus! In het nieuwe wapen wordt het water-element weergegeven door de linkerschuinbalk. Het wapen is gedekt met de gebruikelijke gemeentekroon.¹

Het was voor de ontwerper geen gemakkelijke opgave om beide wapens op een goede wijze te combineren. Toch vind ik het jammer dat het 'land uit water'-motief van het oude symmetrische wapen van Haarlemmermeer nu niet meer duidelijk is terug te zien; de korenhalmen komen niet meer uit het water en zijn geforceerd in het nieuwe wapen gepropt.

Nieuwe vlag

Met de nieuwe vlag van de gemeente Haarlemmermeer is iets eigenaardigs aan de hand: hoewel op Wikipedia staat dat de vlag op 2 januari 2019 bij raadsbesluit is aangenomen, blijkt uit bestudering van raadsagenda's en -stukken dat officiële vaststelling nooit heeft plaatsgevonden. Op die 2de januari is de vlag voorafgaand aan de eerste raadsvergadering van de nieuwe gemeente door de burgemeester gehesen. Het dundoek is daarna op veel plekken in de gemeente te zien, ook bij

particulieren. Voor zowel gemeente als burgers is dit inmiddels 'de gemeentevlag'.

Uit de laatste informatiebrief voor de raadsleden van beide gemeenten over de voortgang van de samenvoeging, gedateerd op 27 november 2018², blijkt dat met het verkrijgen van het gemeentewapen op 5 november 2018 het college dat als de basis voor de vlag beschouwde, die 100 procent hetzelfde beeld moest gaan vertonen. Met andere woorden: wapen gelijk aan vlag, dus kennelijk geen apart proces door de raad meer nodig. En de raad ging daar klaarblijkelijk klakkeloos in mee.

Haarlemmermeer zit nu met een gemeentevlag zonder raadsbesluit met vaststellingsdatum en beschrijving. Als ontwerper kan de Hoge Raad van Adel worden gezien; immers: wapen gelijk aan de vlag. De betekenis is om dezelfde reden ook bekend. En afbeeldingen en foto's zijn alom beschikbaar, zodat daaruit een beschrijving is te formuleren. Die zou kunnen luiden:

In blauw een golvende baan volgens de vluchtdiagonaal met een breedte van ¼ van de vlaghoogte, lopend van ¼ van de lengte van de onderzijde naar ¾ van de lengte van de bovenzijde, vergezeld boven van een rood getongde en genagelde witte leeuw met een hoogte van 3/5 vlaghoogte, omgeven door zeven witte staande blokjes, en onder van drie gele gebladerde korenhalmen komende uit de onderzijde.

Een vlag die op het eerste gezicht niet al te ingewikkeld in elkaar lijkt te steken, blijkt in de praktijk toch een uitgebreide beschrijving nodig te hebben!

Nog even opgelet: de afbeelding van de vlag zoals die staat afgebeeld op pagina 4 van *Vlag! 24* (voorjaar 2019), met een diagonale baan die van hoek naar hoek loopt en boven bezaaid met blokjes, blijkt dus niet de juiste te zijn.

Oude gemeentevlaggen

Haarlemmerliede en Spaarnwoude heeft twee officiële vlaggen gehad. De eerste vlag die van 1975 tot 1991 in

gebruik was, vertoonde in de broeking de gele leeuw op blauw uit het oude wapen. De blauwe golvende baan in de vlucht stond voor het riviertje de Liede en de boompjes voor de naam en het recreatiegebied Spaarnwoude.³

In 1991 nam Haarlemmerliede en Spaarnwoude een nieuwe vlag aan, die een vereenvoudiging was van haar voorganger en bovendien aansloot bij het verbeterde gemeentewapen van 1986. Zo veranderde de leeuw op de broeking van geel naar wit op blauw, zoals in het familiewapen van de Van Spaarnwoude. De blauwe golvende baan voor de Liede liep over een effen wit veld.⁴

De oude gemeente Haarlemmermeer voerde tot 2019 een vlag in twee banen wit en blauw met daarop het gemeentewapen. Hoewel het gemeentewapen in 1980 een kroon kreeg, bleef het wapen in de vlag altijd ongekroond. Op afbeeldingen van deze vlag staat het wapen vrij klein en naar de broeking verschoven weergegeven. Het wapen zou op een derde van de vlaglengte moeten staan. In de praktijk stond het wapen ongeveer op het midden en had dit een hoogte van de helft van de vlaghoogte.⁵

Dorpsvlaggen

Van de 31 kernen hebben er slechts vier een eigen dorpsvlag. Die van Nieuw-Vennep en Spaarnwoude zijn eerder al eens in *Vexilla Nostra* behandeld.

In **Aalsmeerderbrug** hangt men vaak een vlag uit die als uitgangspunt duidelijk die van Aalsmeer heeft. Aalsmeer voert immers drie banen rood, groen en zwart. Van de onderste zwarte baan heeft men een openstaande zwarte brug gemaakt, tegen een golvende blauwe achtergrond voor de Ringvaart.

De vlag van **Nieuw-Vennep** is een geografische weergave van het dorp. Het groen veld staat voor de akkerbouw in de omgeving. Het gele vierkant is het dorp zelf, de zwarte zoom de randwegen die het dorp omgeven.

Haarlemmerliede en Spaarnwoude (1975-1991)

Haarlemmerliede en Spaarnwoude (1991-2019)

Haarlemmermeer (1965-2019)

Aalsmeerderbrug

Nieuw-Vennep

Spaarnwoude

Zwanenburg

Toegangszuil Gemeentehuis Zwanenburg in Halfweg

De blauwe vluchtdiagonaal staat voor de Hoofdvaart. De zwarte broekdiagonaal is de hoofdweg die over de Hoofdvaart richting de Ringvaart loopt en daar niet verder kan vanwege de daar gelegen Westeinderplassen.⁶

Het dorp **Spaarnwoude** is verdeeld over twee gemeenten. Het westelijke oude deel valt onder Haarlem. Het oostelijke nieuwe deel behoorde tot Haarlemmerliede en Spaarnwoude en is sinds de fusie onderdeel van Haarlemmermeer. De dorpsvlag is in beide delen volop in gebruik. De drie baarzen komen uit het oude gemeentewapen van Spaarnwoude. Rood en wit zijn de kleuren van Haarlem en blauw en wit die van Haarlemmerliede en Spaarnwoude. De vlakverdeling is ook hier geïnspireerd door de geografische ligging: bebouwing (rood) in het westen en oosten, en water (blauw) aan de zuidkant (het Spaarne) en de noordkant (het IJ) van het dorp.*⁷

In **Zwanenburg** is wel eens een dorpsvlag te zien geweest. Deze is gevierendeeld van lichtblauw en donkerblauw, met op een witte schijf op het midden de 'zwaan op de burcht' in blauwe lijntekening. Deze 'zwaan op de burcht' staat op de toegangszuilen van het Gemeentehuis Zwanenburg van het Hoogheemraadschap Rijnland te Halfweg. Strikt genomen is dit dus een motief dat zich in het buurdorp Halfweg, het oude bestuurlijke centrum van Haarlemmerliede en Spaarnwoude, bevindt. Maar Zwanenburg heeft er zijn naam aan te danken. □

Noten

- Hoge Raad van Adel, *Jaarverslag 2018*, p. 9-10. Den Haag, 2019
- Brief aan de raadsleden van de gemeente Haarlemmermeer d.d. 27 november 2018 met kenmerk X.2018.12318. Hierin staat op p. 2: "Daarnaast heeft de Hoge Raad van Adel het gemeentewapen voor de nieuwe gemeente Haarlemmermeer ontworpen. Op basis van het nieuwe gemeentewapen wordt ook de nieuwe gemeentevlag ontworpen."
- Vexilla Nostra*, jrg. 17, nr. 121, juli-augustus 1982, p. 74.
- Vexilla Nostra*, jrg. 26, nr. 175, juli-augustus 1991, p. 82-83
- Kl. Sierksma: *Nederlands vlaggenboek*, Utrecht: Het Spectrum, 1962, p. 70-71; *Vexilla Nostra*, jrg. 18, nr. 125, maart-april 1983, p. 23; 7. *Vexilla Nostra*, jrg. 23, nr. 156, mei-juni 1988, p. 53.
- Vlaggenijdschrift Vexilla Nostra*, jrg. 42, nr. 2 / 253, 2007, p. 43-44.
- Vlaggenijdschrift Vexilla Nostra*, jrg. 41, nr. 1 / 248, 2006, p. 2-3.

萬國船旗圖譜

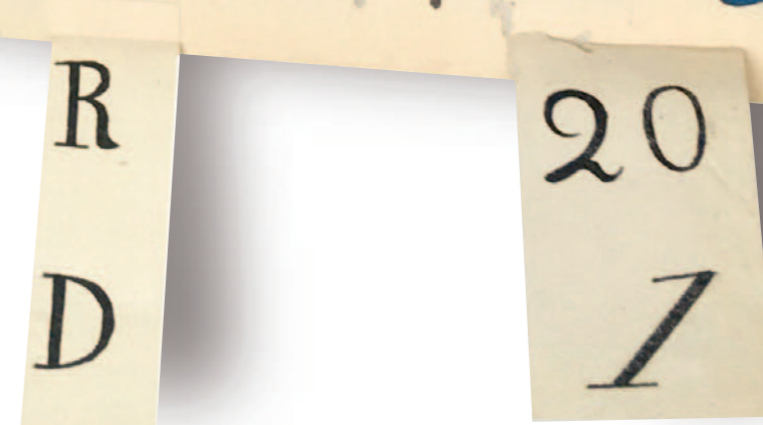
Verzameling van afbeeldingen van vlaggen van de wereld

Bij de bestudering van vlaggenboeken uit de 17de-19de eeuw gaat de aandacht vooral uit naar West-Europa. De meest bekende gedrukte en manuscript-vlaggenboeken hebben vrijwel allemaal hun oorsprong in Frankrijk, Engeland of Nederland. Het **Rijksmuseum** verwierf onlangs een van de zeer zeldzame exemplaren van een gedrukt Japans vlaggenboek uit 1854 dat enig tegenwicht biedt tegen de westers-centralistische benadering. Het boek geeft een blik op het Japan van de tweede helft van de 19de eeuw, dat zich in sneltreinvaart vanuit vrijwel volledige isolatie ontwikkelde tot een staat die zich op velerlei gebied internationaal deed gelden.

Het in houtdruk op Japans papier vervaardigde vlaggenboek werd samengesteld door de kunstenaar Matsui Shin. Het telt 72 ongenummerde, 19 centimeter hoge pagina's en toont 480 vlaggen gevoerd op schepen van 'alle landen'. Ook bevat het in leporello vorm gevouwen boek een wereldkaart die samen met de vlaggen de Japanse ogen op de rest van de wereld deed openen. Op sommige bladzijden zijn uitvouwbare strookjes geplakt, met uitleg over diverse vlaggen.

Toen Japan in 1853/1854 zijn grenzen onder dwang van de Amerikaanse commodore Mathew Perry voorzichtig opende, vervulde Nederland daarin een spilfunctie. Eeuwenlang was Nederland het enige Westerse land dat in Japan aanwezig was, met een handelspost op Deshima. Vanuit de vertrouwensband werd Nederland gevraagd te adviseren op het gebied van de marine en scheepsbouw. Marine-kapitein G. Fabius leidde enkele jaren het Japanse marine-corps op. Het ontstaan van dit vlaggenboek, met proportioneel veel Nederlandse vlaggen, mag in dat licht worden gezien.

Jeroen ter Brugge
Conservator Maritieme Collecties Rijksmuseum

Generale Zeinen te hijsen op elke gewenste plaats aan boord

Oorlogsschepen gebruikten in de tijd van vór vóór de morse, telegraaf, telefoon en internet, vlaggenzeinen om met elkaar te communiceren. Lange tijd deed daarvoor een seinstelsel dienst uit de tijd van Michiel de Ruyter. Rond de tijd dat Nederland de Bataafse Republiek werd aan het einde van de 18de eeuw, kwam daarin echter verandering. Toen kwamen de Generale Zeinen in gebruik, die nog een eeuw zijn gebruikt.

Door ERIC VAN HOUTEN*

Tijdens de Vierde Engelse Oorlog (1781-1784) ontwikkelden de Nederlandse admiraliteiten (de marine) een nieuw seinstelsel dat bijna een eeuw in gebruik bleef. Het seinstelsel dat tot op dat moment in gebruik was, dateerde grotendeels nog uit de tijd van Michiel de Ruyter (1607-1676) en bleek té beperkt om de berichten die nodig waren voor de communicatie tussen marineschepen aan het einde van de 18de eeuw op een doel-treffende manier te kunnen seinen.

Daarnaast was gebleken dat het oude seinstelsel, waarbij vlag-

gen op vaste plaatsen aan boord werden gehesen om zodoende een bericht te vormen, in tijd van oorlog niet goed voldeed.

Eén van de voornaamste redenen om een nieuw seinstelsel te ontwerpen, lag daarom in het probleem dat bij het oude seinstelsel ontstond als één of meer masten of andere rondhouten door de gevechten kapot waren geschoten en in zee waren beland. Daardoor was het niet meer mogelijk om de vlaggen op die plekken te hijsen en daardoor bepaalde orders of berichten niet meer konden worden geseind.

Om dit probleem te ondervangen, ontwierpen luitenant-admiraal Pieter Hendrik Reynst (1723-1791) en viceadmiraal Jan Hendrik van Kinsbergen (1735-1819) een nieuw seinstelsel. Dat werd bekend onder de naam *Generale Zeinen voor een Vloot of Esquader Oorlog-Schepen*, kortweg *Generale Zeinen* of *Generaal Zeinboek* genoemd.

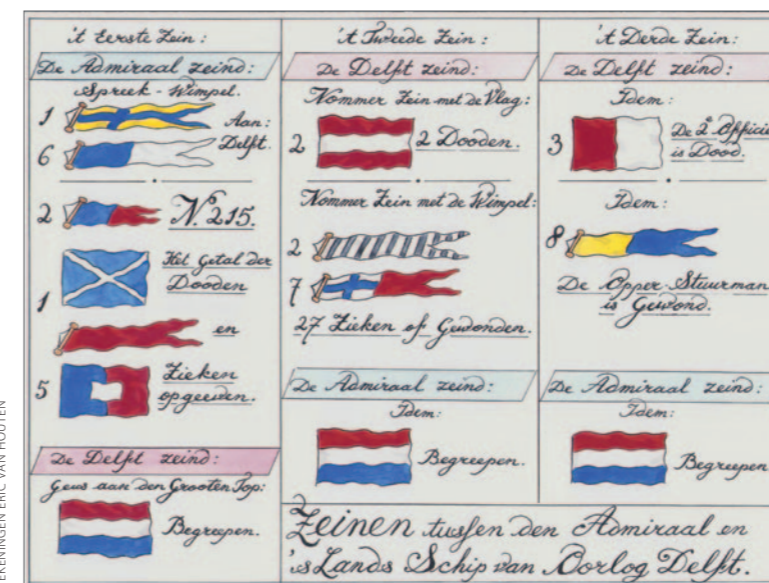
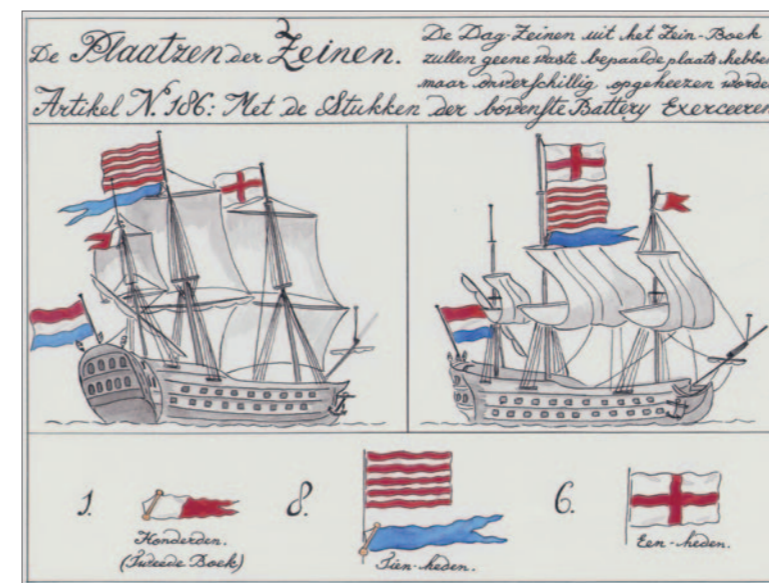
In het Voorberigt van dit *Generaal Zeinboek* is te lezen: "Het oogmerk der Zeinen, diend om de Orders van den Admiraal, of Commanderende Officier aan de andere Schepen te doen verstaan, en die ... in plaats van gezondene Orders, gebruikt worden, zo is het een ontegensprekelyke waarheid dat zodanige Zeinen de beste zyn, die hier aan in alle omstandigheeden het meeste voldoen; dat de Zeinen, die op een bepaalde plaats geheezen moeten worden, aan dit goed, en noodig oogmerk niet voldoen, leert ons de dagelykse onder-vinding, als by voorbeeld, by het verliezen van Masten, Stengen of Raa's waar aan de Zeinen, ingevolge de gewoonlyke bepaling moeten geheezen worden, zullen zy haar gestelde beduiding hebben." Deze nieuwe *Generale Zeinen* konden daarom op elke gewenste plaats aan boord worden gehesen. Ook was het niet nodig om de seinen in één hijs (onder elkaar) te hijsen. Deze nieuwe seinen konden afzonderlijk van elkaar op willekeurige plaatsen aan de masten en in het scheepswant worden gehesen, op plaatsen waar deze het beste te zien waren.

Behalve de seinartikelen waren er ook algemene richtlijnen voor in het gevecht en in andere situaties, in de *Generale Zeinen* opgenomen.

Uitleg seinstelsel

Bij de invoering van de *Generale Zeinen* in 1782 bestond het stelsel uit drie Boeken, met ongeveer driehonderd seinen. Dit werd in 1791 uitgebreid naar acht Boeken, met ongeveer achthonderd seinen. Deze achthonderd seinen werden Artikelen genoemd en waren genummerd van 1 tot en met 800.

Het stelsel bestond uit acht *Tabel Wimpels* (voor het desbetreffende Boek), tien *Vlaggen met Wimpel* en twintig *Nommer Wimpels*. Ook waren er in het seinboek extra vlaggen opgenomen die letters betekenden, maar die letterseinen werden maar zelden gebruikt.

<< Prent (detail) waarop vlaggenzeinen zijn te zien uit het 'Generale Seinboek': 'Het Nederlandsch Esquader in de Baaij van Amboina' voormalig Nederlands-Indië, circa 1820, door Quirijn Maurits Rudolf Ver Huell. MARITIEM MUSEUM ROTTERDAM

Hiernaast, boven: Geschilderde 'Zein-Tabel' of vlaggenkaart. (Eric van Houten)

Midden: Geschilderde kaart 'De Plaatzten der Zeinen'. (Eric van Houten)

Onder: Geschilderde kaart met voorbeeld: communicatie over en weer 'Tussen de Admiraal en 's-Lands Schip van Oorlog 'Delft'.

Betekenis seinvlaggen

Tabelwimpels (Honderdtallen)

De *Tabelwimpel* geeft het eerste cijfer van het Artikel aan. Een Artikel bestaat uit één, twee, of merendeels uit drie cijfers, die verwijzen naar een Artikel uit het *Generaal Zeinboek*. Bijvoorbeeld het *Eerste Boek*: het cijfer 1 (Artikelen 1 tot en met 100 ofwel Honderdtallen).

Vlaggen met Wimpel (Tienheden)

Vlaggen met wimpel bestaan altijd uit een vlag met een vaste rode of blauwe wimpel die onder de vlag waait en 'een nul betekent'. Dit is het tweede deel van het Artikel, dus het tweede cijfer (Tienheden). Bijvoorbeeld: het cijfer 8.

Vlaggen (Eénheden)

Het betreft één vlag. Dit is het derde deel van het Artikel, dus het derde cijfer (Eénheden). Bijvoorbeeld het cijfer 6.

De bovenstaande vlaggen vormen gezamenlijk Artikel 186, hetgeen betekent: 'Met de Stukken der bovenste Battery Exercoeren' (Afbeelding 3).

Nommer Wimpels (Aantallen)

De *Nommer Wimpels* (Boven- en Onder Wimpels) geven aantallen of hoeveelheden aan: de Boven Wimpel de Eenheden en de Onder Wimpel de Tienheden. Bovendien worden de *Nommer Wimpels* gebruikt als *Spreekwimpel*. Een *Spreekwimpel*, bestaande uit één of twee wimpels, is de onderscheidingswimpel van de Schepen van Oorlog en is tegelijkertijd de onderscheidingswimpel van de gezagvoerder. Alle schepen van de vloot kregen een eigen *Spreekwimpel* toegewezen. Als onderscheid werden uitsluitend *Spreekwimpels* in top gehesen (in de top van de grote mast) en de *Nommer Wimpels* nooit in top.

De Zein-Tabel als sleutel

Alle achthonderd Artikelen van de *Generale Zeinen* waren in opdracht van de admiraliteiten, en later de marine, gedrukt in een boek dat aan de commandanten van de oorlogsschepen werd verstrekt. Om te voorko-

'Zein-Ploeg' omstreeks 1800

Zein-Ploeg aan boord van één van 's-Lands Schepen van Oorlog, hijst het sein Artikel 25: 'Terstond Uw Touwen kappen en Jagt maken te Leiwaard' aan één van de andere schepen van 's-Lands Esquader', circa 1800.

De rood-wit-rode vlag met de blauwe wimpel betekent 20 en de enkele half blauw-half rode vlag met wit blok daaronder betekent 5, dus tezamen 25, uit het 'Eerste Boek'. Het sein is één van de ongeveer achthonderd seinen uit de 'Generale Zeinen voor een Vloot of Esquader Oorlog-Schepen, dat was verdeeld in acht Boeken, waarvan elk Boek honderd seinen, Artikelen' ofwel orders, bevatte. De Matrozen dragen de plunjes die door de Bataafsche Marine werden verstrekt: blauwe Baaytjes met rode kragen, Balon-Hoeden met rood-wit-blauw lint, Schotsche Muts, linnen broek, blauwe wollen broek en linnen broek met rode strepen, schoenen met gespen en een zwarte halsdoek.

men dat de vijand ook op de hoogte was van de Nederlandse seinen, diende de *Zein-Tabel* of seinkaart als de sleutel van het seinstelsel (*Afbeelding 2*).

Voor elke expeditie of tocht werd bijvoorbeeld door de commanderende zeeofficier van een vloot of eskader een aparte Zein-Tabel vastgesteld en verstrekt aan de schepen van zijn vloot. Van elke vlag en wimpel werd dan het nummer bepaald. Dit betekende dat bijvoorbeeld de Vlag No. 2 voor de éne expeditie een horizontale rood-wit-rode vlag kon zijn, en bij de volgende expeditie was de No.2 een blauwe vlag met wit kruis. Men bleef dezelfde serie vlaggen en wimpels gebruiken, alleen werd er een ander cijfer aan toegekend. Zonder een correcte Zein-Tabel was het daarom onmogelijk te begrijpen welke berichten werden gesleuteld.

Het was ook mogelijk om de Zein-Tabel tussentijds te wijzigen. De commanderende zeeofficier hoefde dan slechts via een schriftelijke order de nieuwe nummers en vlaggen kenbaar te maken aan de commandanten van zijn eskader.

Het seinen in de praktijk

In de huidige tijd is het moeilijk voor te stellen dat men zich eeuwenlang uitsluitend kon bedienen met schriftelijke berichten, praaib berichten, dat zijn geroepen berichten van schip naar schip, en vlaggenseinen.

Een vloot of eskader oorlogsschepen bestond in de 18de en het begin van de 19de eeuw voornamelijk uit grote zeilschepen, zoals linieschepen en fregatten. Met name als men in *Linie van Bataille* (gestrekte aanvals- of verdedigingslinie) zeilde, waarbij de schepen achter elkaar voeren, was het moeilijk om de seinen van het admiraalsschip te zien, zeker voor de schepen die achter in de linie zeilden. Hiertoe was de vloot in verschillende 'divisies' verdeeld met aan het hoofd van elke divisie een *Vlaggeschip*. Deze vlaggenschepen herhaalden de vlaggenseinen van de admiraal. Bovendien zeilden er evenwijdig aan de Linie van Bataille een aantal *repetiteurs*, vaak kleinere oorlogsschepen, zoals kleine fregatten of brikken, om de vlaggenseinen te herhalen. Deze repetiteurs waren voor de schepen die in de linie voeren, beter te zien omdat ze naast de linie zeilden.

Bij het instellen van het nieuwe seinstelsel omstreeks 1782 gebruikte men merendeels de toen nog gebruikte oude seinvlaggen. In de loop van de tijd bleek de zichtbaarheid van enkele vlaggen toch te wensen over te laten en werd besloten ze aan te passen. Zo werd de blauwe vlag in 1793 voorzien van een wit andreakruis om de zichtbaarheid te vergroten. De rode vlag kreeg een witte horizontale baan en de verticale blauw-rode vlag een wit blok in het midden.

Omstreeks 1804 volgde er nog een wijziging, waarbij aan de gele vlag een blauw blok werd toegevoegd. Omstreeks 1840 werd er geëxperimenteerd met *seinramen*, waarbij de Spreekwimpels, die vaak slecht uitwaaiden bij weinig wind, op een raamwerk werden bevestigd waardoor deze beter zichtbaar waren.

Zeeslag bij Kamperduin (11 oktober 1797) Dat niet altijd alle seinen duidelijk werden gezien of goed werden geïnterpreteerd, bleek

wel in 1797 tijdens de Zeeslag bij Kamperduin, waarbij de *Bataafse* (Nederlandse) vloot in gevecht kwam met de Britse vloot op de Noordzee.

Enkele jaren daarvoor, in 1795, raakte Nederland weer in oorlog met de Britten. Nadat Franse revolutionaire troepen en uitgeweken Nederlandse patriotten over de bevroren rivieren het land binnenliepen, vluchtte stadhouder Prins Willem V van Oranje naar Engeland en besloten de Staten-Generaal de *Bataafsche Republiek* uit te roepen. Het land werd bondgenoot van de Franse Republiek, waar later Napoleon Bonaparte de scepter zou gaan zwaaien.

Tijdens de Zeeslag bij Kamperduin bleken de Britten de overhand te hebben, zowel wat betreft het aantal *kanons* als het aantal manschappen. Ondanks het feit dat de Bataven moedig tegen de Britse overmacht stredden, verloren ze de zeeslag. De Nederlandse opperbe-

Titelblad 'Generale Zeinen voor een Vloot of Esquader Oorlog-Schepen'.

velhebber van de vloot, viceadmiraal Jan Willem de Winter, werd geroemd om zijn moedig gedrag, maar andere bevelhebbers moesten het ontgelden.

Schout-bij-nacht Johan Arnold Bloys van Treslong werd verweten verwarring te hebben gezaaid in de achterhoede van de Bataafse linie, door met 's-Lands Schip van Oorlog *Brutus* (74 stukken) niet op de afgesproken plek in de linie plaats te hebben genomen. In de ontstane verwarring konden de Britten de Bataafse linie doorsnijden, wat meehielp aan het feit dat de zeeslag voor de Bataafse Nederlanders uitliep op een debacle.

Tijdens het verweer voor de krijgsraad gaf Bloys van Treslong aan dat het admiraalsschip het sein Artikel 635 zou hebben gehesen: 'Rangeeren op de by de Wind Linie van Bataille, met Bakboords Halsen toe; zonder de bepaalde Arrangementen voor die Linie, in agt te nemen.'

Jan Willem de Winter echter stelde dat niet Artikel 635, maar Artikel 655 was gehesen, wat overeenkomstig de schriftelijke order betekende: 'Rangeeren op de by de Wind Linie van Bataille, met Bakboords Halsen toe; agter den andere'. Hierdoor had Bloys van Treslong zich niet op een willekeurige plaats mogen rangeeren en zou er geen verwarring zijn ontstaan in de Bataafse achterhoede.

Het was slechts één vlag verschil, maar nooit kon worden opgehelderd of beide seinen,

eerst 635 en daarna 655, vanaf het admiraalsschip *Vryheid* werden gehesen, of dat het door één van de repetiteurs onjuist was doorgeleid, of dat Bloys van Treslong beide vlaggen met elkaar had verward.

Bloys van Treslong werd schuldig bevonden en kreeg als straf: vijf jaar schorsing en betaling van een deel van de proceskosten.

Aangepaste seinboeken

Naast het Generale Zeinboek ontwikkelde men ook aangepaste seinboeken. Deze waren wel gebaseerd op de methodiek, de seinvlaggen en wimpels van het Generale Zeinboek, maar weken af doordat men andere Boeken had, waarin de Artikelen waren aangepast aan de speciale opdracht van de marine-eenheid.

De Nederlandse Vice-Admiraal Carel Hendrik Ver Huell schreef in 1804 zo'n aangepaste versie: *'Generaal Seinboek voor de Hollandsche Flotille'*, bestaande uit vier Boeken, met ongeveer vierhonderd seinen. In opdracht van Napoleon Bonaparte verzamelde in dat jaar de Bataafsche Flotille (Koninklyke Hollandsche Flotille genaamd nadat in 1806 Napoleons broer Lodewijk Koning van Holland werd) zich in het Franse Boulogne om met 216 kanonneerboten en 54 kanonneerschoeners de Franse invasievloot te versterken. Ondanks hevige gevechten met de Engelsen werd de geplande invasie van Engeland uiteindelijk door de Franse keizer afgeblazen. Omdat de

Nederlandse vloot eenheid niet uit grote oorlogsschepen bestond, maar uit kleinere schepen, werd het seinboek aangepast aan de specifieke eisen (andere manoeuvres en orders voor het doen van landingen).

Het seinstelsel werd in de 19de eeuw telkens wat aangepast en de naam werd telkens gewijzigd in *Groot Seinboek*. Grote wijzigingen bleven echter uit. Dit zou pas veranderen aan het einde van de 19de eeuw, toen de Koninklijke Marine een nieuw seinstelsel in gebruik nam, waarin ook nieuwe ontwikkelingen in de communicatie werden opgenomen. De vlaggen en wimpels die sinds het einde van de 18de eeuw dienst hadden gedaan, werden toen grotendeels vervangen door andere vlaggen en wimpels. □

Bronnen:
Generale Zeinen voor een Vloot of Esquader Oorlog-Schepen, edities 1782, 1791 en 1808.
Generaal Seinboek voor de Hollandsche Flotille - 1804.
 Mr. J.C. de Jonge: *Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen*, 1862.
Sententie, gewezen in de zaak van den Vice-Admiraal De Winter, wegens het voorgevallene en zyn gehouden gedrag, in den Zeeslag van den 11de October 1797 - 1798.
Voorlopig Bericht van den gewezen Schout bij Nacht J.A. Bloys van Treslong aan de Bataafsche Natie, tot wederlegging der Beschuldigingen ... - 1799.

* Eric van Houten is schipper van Equipage De Delft, een vereniging die zich ten doel stelt om op authentieke wijze alle aspecten weer te geven van het leven van de bemanning van 's-Lands Schip van Oorlog Delft ten tijde van de Zeeslag bij Kamperduin, in 1797.

Vlaggenkaart Seinvlaggen, spreekwimpels der kapiteins en bijzondere seinen, gebruikt door het eskader naar de Middellandse Zee, onder bevel van schout-bij-nacht J.H. van Kinsbergen, 1784 - 1786.

SCHIEPVAARTMUSEUM AMSTERDAM

De vlaggen van de Amazigh

De Amazigh, die eerder Berbers werden genoemd, leven verspreid over heel Noord-Afrika. Ze eisen steeds meer de aandacht op, waarbij gebruik wordt gemaakt van vlaggen met daarop de letter ⵣ, die voor het eeuwige leven staat. De eerste Berberstaat werd al in 1920 uitgeroepen in het Rifgebergte in Marokko.

Door FILIP CLAESSENS

Toen ik begin maart vorig jaar een week door het zuiden van Marokko reisde, werd me al gauw de aanwezigheid duidelijk van een daar bestaande aparte identiteit. Het eerste wat me opviel, waren de drietalige verkeersborden die naast het Latijnse en Arabische schrift ook nog een geheel, althans voor velen, onbekend schrift laten zien (Afbeelding 1). Wat heeft dit te betekenen?

Dit bleek het schrift te zijn van de Berbers, die een eigen taal spreken. De Berbers noemen zich de

1. Wegbewijzing Zuid-Marokko. FOTO FILIP CLAESSENS

2. De Amazigh vlag.

Amazigh en hun taal is het Tamazight, die zich bedient van het Tifinagh-schrift. De Amazigh hebben ook een eigen vlag, die voor alle Berbers staat, in welk land ze dan ook mogen wonen in Noord-Afrika (Afbeelding 2). In Zuid-Marokko heb ik op straat enkel de Marokkaanse vlag zien wapperen. De Amazigh-vlag was echter wel te vinden in souvenirwinkeltjes.

Amazigh is de echte en ook politiek-correcte naam voor de Berbers. De Amazigh is een van oudsher nomadisch volk dat sinds 3000 vóór Christus in Noord-Afrika leeft. De naam Berber stamt af van de Barbaren, maar zij noemen zichzelf Amazigh (of Imazighen in het meervoud), dat letterlijk vrije mens betekent. Noord-Afrika stond tot zo'n twee eeuwen geleden bekend als Barbarië. De Amazigh worden niet graag geassocieerd met de naam Berber, omdat dit letterlijk vertaald onbeschaafde vreemdeling betekent.

De Amazigh spreken allen dialecten, genaamd het Tamazight dat gerelateerd is aan de Chamito-Semitische taal. Niet alle stammen gebruiken echter hetzelfde alfabet; sommige schrijven namelijk in het Arabische of Latijnse schrift.¹

Naar schatting leven er tegenwoordig ongeveer dertig miljoen Amazigh in Noord-Afrika en de verdeling per land is ongeveer als

volgt: Marokko tien miljoen, Algerije negen miljoen, Libië vier miljoen, Mauritanië 2,9 miljoen en de rest leeft verdeeld over Tunesië, Niger, Mali en Egypte.²

Eigen vlag

Allereerst leek het me leuk om de betekenis van het woord vlag in de lokale taal (het Tamazight) te delen. Links het Franse woord voor vlag: **drapeau** **الدراپو** **acnyal**. In het midden de vertaling in het Tamazight in het Tifinagh-schrift. Rechts de uitspraak ervan.

Er bestaat een officiële Amazigh-vlag, voor alle Berbers in Noord-Afrika. Deze vlag is begin jaren 70 van de vorige eeuw ontworpen door de Kabyliche activist Youcef Medkour. In augustus 1997 vond het eerste Wereld Amazigh Congres plaats in Las Palmas op de Canarische Eilanden. Daar werd deze vlag aangenomen als de officiële vlag die de hele Berberbevolking representeert (Afbeelding 3).

3. Tijdens het eerste Wereld Amazigh Congres in 1997 werd de vlag vastgesteld die alle Amazigh in Noord-Afrika representeert. FOTO AMAZIGH INFORMATIE CENTRUM

De blauwe baan van de vlag staat voor de Middellandse Zee waarvan het volk lange tijd de kusten heeft bewoond. Groen vertegenwoordigt het groene land dat sinds de prehistorische tijd door hen wordt gecultiveerd. Geel betekent naast de Sahara woestijn ook vreugde en goud (welvaart).

Het rode symbool in het midden van de vlag verwijst naar het eeuwige leven en herinnert ook aan het bloed dat Amazigh-martelaars in het verleden hebben vergoten. Het is tevens de letter ⵣ (ezza, or yaz) van het Tifinagh alfabet en kan als klank het best vergeleken worden met onze letter z, en dit is niet geheel toevallig ook de middelste letter van het woord Amazigh. Deze letter, en daarmee ook dit symbool, vertegenwoordigt dus het land van de Amazigh genaamd Tamazgha dat een groot deel van Noord-Afrika beslaat. Ook wordt gezegd dat dit symbool de cultuur van de Amazigh bewaakt.³

De vlag vertegenwoordigt de Amazigh over heel Noordelijk Afrika. Op onderstaande kaart is geografisch weergegeven waar zij zich bevinden samen met de lokale onofficiële vlaggen per regio⁵ (Afbeelding 4).

Oorsprong vlag

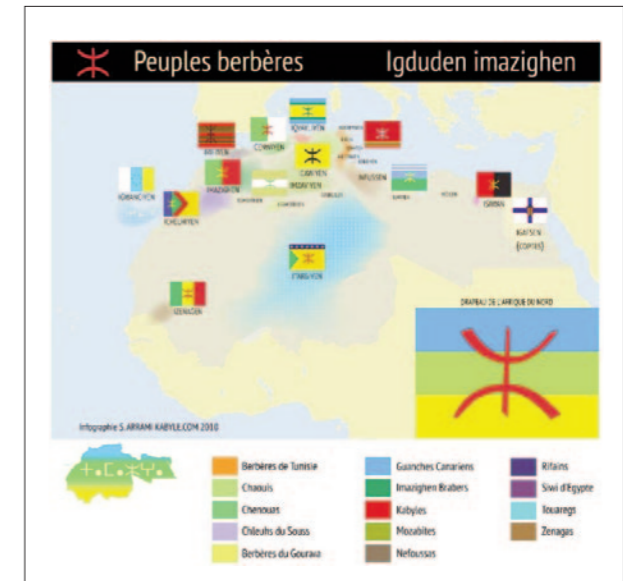
Na de Algerijnse onafhankelijkheid in 1962 verlangden de Algerijnse Berbers naar mogelijkheden om hun eigen identiteit uit

te dragen. Ze hadden immers ook hun bijdrage geleverd aan de oorlog om Algerije onafhankelijk te maken van Frankrijk. Dit verlangen werd echter aanvankelijk onderdrukt door de Algerijnse machthebbers.

In 1980 kwamen de Amazigh in opstand, naar aanleiding van de arrestatie van een Berberse schrijver. Deze ook wel Berber-lente genoemde opstand speelde zich met name af in de regio Kabylië in het noordoosten van Algerije. Demonstraties en stakingen op scholen, universiteiten en bedrijven hielden deze regio voor twee maanden in de greep. Sindsdien worden er onofficiële Berber-vlaggen gebruikt bij demonstraties voor autonomie en onafhankelijkheid in Algerije maar ook daarbuiten. Zie hieronder voorbeelden daarvan.⁴

Kabyliche vlaggen

Zoals hierboven al eerder vermeld, begon de Berber-lente in Kabylië dat tegenwoordig een eigen regering in ballingschap kent genaamd Anavad. Ze hebben sinds 2015 ook een eigen officiële Berberse vlag (Afbeelding 5). Het blauw staat voor de vrijheid en

4. Amazigh volkeren in Noord-Afrika. De vlaggen zijn onofficieel.

het geel vertegenwoordigt het gebied van Kabylië in het Noordoosten van Algerije. Het rode symbool is net als in de

5. Vlag Kabylië (Officieel)

Amazigh-vlag de letter (ezza, of yaz), maar in deze context staat de rode kleur ervan voor het leven en het ⵣ verlangen om een eigen staat te dienen. Ook de olijftakken symboliseren de toewijding aan Kabylië.³

De Algerijnse autoriteiten hebben de laatste tijd moeite met de vlaggen van de Amazigh, of het nu de algemeen geldende Amazigh-vlag is of die van Kabylië. In 2019 moesten vijf Algerijnse

Onofficiële Amazigh-vlaggen

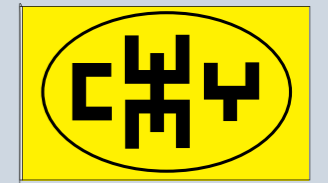
Onofficiële Amazigh vlag¹

Onofficiële Amazigh vlag²

Onofficiële Amazigh vlag³
Vrijwel identiek aan de officiële vlag, maar dan met zeven sterren erop afgebeeld als symbool voor de Canarische Eilanden:

Onofficiële Amazigh vlag⁴
Deze vlag werd op 22 februari 2008 gespot buiten een rechtbank in Marokko, waar op dat moment tien Berber-mannen werden veroordeeld wegens betrokkenheid tot oproer. Deze gele vlag werd naast de officiële Amazigh vlag gebruikt. De vlag is geel met de zwarte letters die enkel de medeklinkers weergeven van het woord Amazigh: ⵎⵣⵖ "m", "z" and "gh". Daar omheen een zwart ovaal.¹

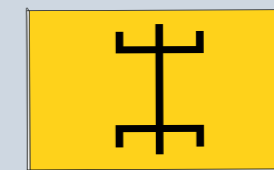
Vlaggen gezien tijdens de herdenkingen aan de Berberlente:

Onofficiële vlag Kabylië¹

Onofficiële vlag Kabylië²

Onofficiële vlag Kabylië³

Kabilische vlag gezien buiten Algerije:

Amazigh voor de rechter verschijnen omdat ze met het zwaaien van hun eigen vlag de nationale eenheid van Algerije zouden ondermijnen.

De vijf werden vrijgesproken. Niet omdat de rechter het oneens was met de aanklager over het ondermijnen van de Algerijnse nationale eenheid, maar omdat er geen wet bestaat die het verbiedt de Amazigh-vlag uit te steken. In andere plaatsen werden echter wel Amazigh tot gevangenisstraffen veroordeeld voor het tonen van hun vlag.¹⁰

De Rifijnen

Al eerder in de geschiedenis kwamen Berbers op voor hun identiteit. Dit was het geval in 1920 in het Rifgebergte in het Noorden van Marokko (Afbeelding 6).

6. Kaart Rif-Republiek

7. Vlag Rif-Republiek.

de onafhankelijkheid van het gebied werd uitgeroepen, leidde dat tot een bloedige oorlog.

De zogenaamde Rifoorlog duurde van 1920 tot 1926 en was een guerrillaoorlog voor onafhankelijkheid van het Riffijnse volk van de Spaanse overheersers. Onder leiding van Mohammed Abdelkrim El Khattabi verenigden de verschillende stammen in deze regio zich als één blok tegen hun gemeenschappelijke vijand.

De bloedige strijd werd uiteindelijk door de Spanjaarden en de Fransen op brute wijze beëindigd door het gebruik van mosterdgas.⁶

Tijdens de zes jaren dat de oorlog duurde, gebruikte de Rif Republiek een rode vlag, met daarop een witte ruit met daarin een groene wassenaar en dito zes-puntige ster (Afbeelding 7).

Over de betekenis en de kleuren van deze Riffijnse vlag is maar weinig bekend. De maansikkel staat uiteraard voor de Islam en de zes-puntige ster wekt de associatie met het Jodendom, zijnde Schild van David. Dit wordt echter bestreden omdat ditzelfde symbool ook in de Islamitische cultuur voorkomt, als zijnde Zegel van Solomon.⁷

De Spanjaarden wisten de opstand in 1926 te onderdrukken. Ze veroverden een Riffijnse vlag, die nog steeds in een van de musea in Madrid tentoon wordt gesteld. (Afbeelding 8).

8. Spaanse troepen tonen in 1926 vol trots de Riffijnse vlag die ze op de opstandelingen hebben buitgemaakt. FOTO AMAZIGHTIMES.NL

In 1956 slaagde Marokko erin op een meer diplomatieke wijze onafhankelijk te worden van Frankrijk. De Marokkaanse overheid dwong hierna echter het Riffijnse bevrijdingsleger zich bij het Marokkaanse leger te voegen. Dit leidde tot onderdrukking en uiteindelijk indirect tot een opstand in 1958 onder de Riffijnse bevolking. Die opstand werd bekend als 'het Jaar van de Legerhelmen'. Het Marokkaanse leger sloeg hier uiteindelijk hard toe met een bloedige strijd waarna de Rif twee jaar lang een militaire zone bleef.⁸

9. Hirak demonstratie in 2017.

Vanaf deze periode raakte de Rif regio in groot verval, zowel economisch als sociaal, wegens de slechte verhoudingen met de Marokkaanse regering. In de jaren '60 van de vorige eeuw gingen veel Rif-bewoners als gastarbeider in Europa aan de slag om geld te verdienen en op die manier meer toekomstperspectief te krijgen.

In 1984 kwam het nogmaals tot een grote opstand in het gebied, waaraan vooral jongeren en studenten deelnamen. Aanleiding waren dit keer de sterk stijgende voedselprijzen.

In de huidige tijd is de zogenaamde Hirak actief. Dit is een demonstratiebeweging die naar aanleiding van de dood van een visser in 2016 voor het eerst plaats vond. Meerdere keren leidde dit weer tot felle confrontaties met de Marokkaanse overheid.⁹

Het doel van Hirak zijn onder andere het vrijlaten van onschuldige politieke gevangenen, demilitarisatie en betere voorzieningen in de regio. En daarnaast, en misschien nog wel belangrijker voor een gezonde basis, respect, behoud en bescherming van de Riffijnse Berber-identiteit en -taal. Op afbeelding 9 is te zien hoe de Riffijnse en de Amazigh vlaggen samen worden gebruikt in een Hirak demonstratie om uiting te geven aan de identiteit van het Riffijnse volk.

Er bestaat een Vlaggendag voor de Amazigh vlag. Die wordt elk jaar op 30 augustus gevierd. Deze dag is door het Congrès Mondial Amazigh (CMA) in het leven geroepen (Afbeelding 10). De CMA is een internationale koepelorganisatie die de bescherming en het bewustzijn van de Amazigh identiteit, taal en cultuur behartigt. Niet alleen in het Noord-Afrikaanse Tamazgha, maar ook onder de wereldwijde diaspora van de Amazigh.¹¹ □

10. 30 augustus is de Vlaggendag voor de Amazigh.

FOTO AMAZIGHWORLD.ORG

In juli 1894 had Nederland er genoeg van

Zelfstandig Lombok voerde een eigen vlag

Het eiland Lombok, dat nu tot Indonesië behoort, was in de tijd dat het deel uitmaakte van Nederlands-Indië enige tijd een zelfstandig koninkrijk. Zijn schepen voerden een eigen vlag, tot 1894 toen Nederland met een militaire expeditie een einde maakte aan Lomboks onafhankelijkheid.

Door JOS POELS

Nederlands-Indië was tussen 1814 en 1948 een mengelmoes van direct en indirect bestuurde gebieden. Lombok, gelegen tussen Bali en Soembawa, behoorde tot de gebieden die zijn onafhankelijkheid had weten te behouden. Helemaal zelfstandig was Lombok niet, want zijn relatie met Nederland was in 1843 geregeld middels een contract, waarin de radja (koning) erkende dat zijn land eigendom was van het Nederlands-Indisch Gouvernement.

Nadat Nederland na de Franse Tijd in 1814 Oost-Indië van de Britten had teruggekregen, stelde het aanvankelijk geen grote eisen aan het voeren van de Nederlandse vlag door inheemse schepen. Hierdoor werd Lombok niets in de weg gelegd om een eigen vlag te voeren.

Wanneer Lombok zijn vlag heeft ingevoerd, is (tot nog toe) onbekend. De eerste melding van het bestaan ervan dateert uit 1846, toen Nederland met een militaire expeditie op Bali wilde optreden tegen de koningen van Bali, "wegens het niet naleven der door hen ondertekende verdragen en het honen der Nederlandsche vlag". De Nederlandse gouverneur-generaal Jan Jacob Rochussen was opgetogen met de steun die hij vanuit Lombok kreeg. Het eiland deed volgens hem "blijken van hunne gezindheid, door het bijvoegen tot de expeditie van slechts weinige gewapende vaartuigen onder Lomboksche vlag."¹

De rivaliserende groepen op Lombok hadden zich in 1839 onder de Mataram dynastie verenigd. Voor het eiland een periode aan dat het zich ontwikkelde tot de meest ordelijke, de rijkste en zeker de meest machtige onafhankelijke staat in de Nederlands-Indische Archipel.²

Hoe de vlag eruitzag, werd duidelijk toen de Russische gezant in Den Haag in 1859 Nederland vroeg welke vlaggen er in Nederland-Indië werden gebruikt. Omdat het koloniaal bestuur in Batavia daar geen direct antwoord op kon geven, werd er een inventarisatie opgemaakt. Het resultaat daarvan werd in 1865 vastgelegd in de *Carte des Pavillons, en usage chez les différents peuples des Indes-Orientales néerlandaises*.³

De informatie over de vlag van Lombok kwam 27 januari 1860 van de assistent-resident in Banjoewangie (Banyuwangi) op Oost-Java. "Voor zoo verre bekend is, heeft Lombok slechts eene speciale vlag nam: de dubbele Nederlandsche d:i: rood, wit, blaauw, wit, rood."⁴ Een vlag volgens deze omschrijving kwam voor op de *Carte des Pavillons*, en is daarmee de tot nog toe enige bekende contemporaine afbeelding van de Lombokse vlag (Afbeelding 1).

Zo nu en dan dook daarna de omschrijving "Lomboksche vlag" op in de kranten en tijdschriften in Nederland en Nederlands-Indië, zonder die

De vlag van Lombok op de in 1865 in Nederland gedrukte "Carte des Pavillons, en usage chez les différents peuples des Indes-Orientales néerlandaises".

verder te omschrijven. In 1880 startte het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Batavia met de aanleg van een verzameling echte Nederlands-Indische vlaggen. De radja van Lombok zelf kreeg geen verzoek vlaggen in te sturen, dat verzoek richtte het Genootschap aan de resident van – alweer – Banjoewangie. Deze antwoorde 17 mei 1881 dat "de vorsten van Sela-parang (Lombok) een eigen vlag hebben, die zoowel te land als te water wordt gevoerd, bestaande uit vijf horizontale banen in de volgende orde: rood, wit, blauw, wit, rood, zoodat de blauwe kleur de midde is".⁵ Een echte vlag van Lombok stuurde hij niet mee naar Batavia.

Nederland begon zich rond 1890 zorgen te maken over de macht van Lombok. Er werd een oorlogsschip in de wateren rond Lombok gestationeerd. In 1891 kocht de radja (koning) van Lombok in Singapore twee stoomschepen en één stoomjacht, die onder de Lombokse vlag in de vaart werden gebracht, met Engelse kapiteins, stuurlieden en machinisten. De schepen voerden de vlag van Lombok zonder daarboven de Nederlandse te voeren. Het Nederlands-Indische gouvernement besloot daarop dat de Nederlandse vlag verplicht zou worden gesteld in alle nieuwe contracten met inheemse besturen.⁶

Tot een nieuw contract tussen het Nederlands koloniaal bestuur en Lombok kwam het niet meer. Het eiland raakte in 1894 in conflict met Bali. Beide gebieden riepen de hulp in van de Nederlands-Indische regering. Batavia koos de kant van Bali, en viel Lombok binnen. Een soldaat die Lombok op 7 juli 1894 hielp bezetten, schreef enkele maanden later in de *Arnhemse Courant*: "Wij hebben ons echter, zonder een schot te hebben gelost, als overwinnaars gedragen. Wij trokken met muziek aan het hoofd, Mataram binnen. De Lomboksche vlag werd met groot vertoon nedergehaald, er werd geparadeerd en gedefileerd, zonder zich daaraan te bekommeren of onze houding aan de vijandelijke bevolking aanstoot kon geven."⁷

De Nederlandse bezetting van Lombok betekende het einde van zijn vlag én zijn zelfstandigheid. □

1. *Javasche Courant*, jrg. 1846, Nr. 34, woensdag 29 april 1846, 1-2. In september 1846 overgenomen door diverse in Nederland verschijnende dagbladen.
2. Alfons van der Kraan: "Lombok under the Mataram Dynasty 1839-94", in: Anthony Reid (Ed.) *The Last Stand of Asian Autonomies*. New York: St. Martin's Press, 1997, pp. 389-408.
3. Jos Poels: "Het ontstaan van de eerste Nederlands-Indische Vlaggenkaart", *Vexilla Nostra*, jrg. 19, nr. 2/131, 1984, 21-28.
4. Nationaal Archief, Den Haag, Ministerie van Koloniën, nummer toegang 2.10.02, inventarisnummer 1591 (5 april 1865, No. 14). De vlag heeft veel weg van de huidige vlag van Thailand, dat echter in 1865 Siam heette en een rode vlag met witte olifant voerde. Thailands huidige vlag dateert uit 1917.
5. *Notulen van de Algemeene en Bestuurs-vergaderingen van het Bataviaasch Genootschap*, deel 19, 1881, 68, bestuursvergadering 7 juni 1881.
6. F.J.W.H. Sandbergen: *Nederlandsche en Nederlandsch-Indische scheepsnationaliteit*. Leiden: Sijthoff, 1931, 282.
7. "Lombok. Ingezonden", *Arnhemse Courant*, 15 oktober 1894, eerste bijvoegsel, 1.

Ontwerpen hebben link met het pand waarvan ze wapperen

De vlaggen uit bij studentenhuizen in Leiden

Leiden, de oudste universiteitsstad van Nederland, kent een rijk studentenleven. Dat is in het straatbeeld zichtbaar door de vele vlaggen die er vooral in het centrum hangen. De bewoners van de studentenhuizen hebben een traditie ontwikkeld om hun huizen van een eigen vlag te voorzien. Zo hebben tientallen studentenhuizen in Leiden ondertussen een eigen vlag. Een poging tot een inventarisatie.

Door DAVID VAN BERLO TEKST en FOTOGRAFIE

In Leiden vallen vooral de vlaggen op van Minerva, de grootste en oudste studentenvereniging. Minerva maant haar leden om eind augustus tijdens de introductietijd een reclamevlag, inclusief de sponsorlogo's, op te hangen om nieuwe leden te werven. Daarnaast is er een lustrumvlag en er kan zelfs een vlag met 'I love Minerva' worden gespot. Aan het eigen gebouw van de studentenvereniging zijn vaak de drie eigen vlaggen te bewonderen: van Minerva zelf en de beide voorgangers.

Behalve aan studentenhuizen zijn er in Leiden heel wat andere plekken waar vlaggen hangen: aan culturele en horecagelegenheden, bij bedrijfspanden, op schepen, enzovoort. Ik gaf er eerder een presentatie over tijdens een Vlaggendag voor de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Bij de voorbereiding daarvoor bespeurde ik enkele vlaggen die ik niet thuis kon brengen.

Nader onderzoek wees uit dat het vlaggen betrof van studentenhuizen. Deze conclusie trok ik aan de hand van de vlag op Hooigracht 39. De figuur in de vlag was namelijk gelijk aan het houtwerk in het bovenlicht boven de voordeur. De vlag had dus duidelijk een link met het pand.

Het bleek te gaan om een vlag van een studentenhuys. Nadere inspectie leverde nog meer vlaggen op. Sindsdien heb ik door onderzoek in de stad en enig digitaal speurwerk in totaal zo'n veertig vlaggen van studentenhuizen in kaart gebracht. Een inventarisatie hiervan is te vinden op vlaggenkunde.nl (zie de links in het kader). De overgrote meerderheid heb ik zelf gespot (en fotografisch vastgelegd). Enkele heb ik via digitale weg gevonden op websites van studentenhuizen en via Google Streetview. De overige heb ik opgenomen op basis van getuigenissen, maar heb die nog niet zelf gespot.

In de media

Voor mijn onderzoek heb ik een vragenlijst opgesteld waarin ik vragen stel over de ontstaansgeschiedenis van de vlag, de achtergrond van het ontwerp en het gebruik en eventuele tradities. Deze vragenlijst heb ik digitaal of op papier verspreid bij alle studentenhuizen waar ik een vlag heb aangetroffen. Het aantal reacties (acht) viel echter tegen. Het aanspreken van bewoners bleek meer informatie op te leveren. Daarbij werd ik geholpen door de regionale omroep TVwest en studentenkrant *Mare*, die aandacht besteedden aan het onderwerp (zie kader).

Het onderzoek bood een interessant beeld van het fenomeen huisvlag. Sommige studentenhuizen hebben een geschiedenis van vele decennia. Vaak hebben ze een naam en soms eigen kleuren, die dan weer zicht-

baar worden in het interieur of in een huisdas. De naam en eventuele kleuren worden vervolgens als bron gebruikt om een vlag te ontwerpen. Zo heeft Hooigracht 39 het symbool uit het bovenlicht ook op de gangmuur geschil-

derd en heeft Rapenburg 52, het 'Heksenpand' een groot aantal heksen aan het plafond van de fusie, de woonkamer, hangen.

Identiteit

Een vlag draagt dus bij aan de identiteit van het huis, zowel voor de huidige bewoners als tussen de huidige en eerdere bewoners. Studentenhuis De Groenhoven wil met zijn naam en de vlag de continuïteit van het huis

benadrukken, ondanks de verhuizing van de Groenhovenstraat naar Rapenburg 113. Met een vlag wordt deze boodschap ook naar buiten toe uitgedragen. Een bijkomend voordeel is dat het voor hospiteerders (sollicitanten die een lege kamer willen overnemen) een gemakkelijk herkenningspunt is. Zo weten ze direct bij welk huis ze moeten zijn.

Bij de meeste onderzochte huizen hangt de huisvlag alle dagen aan de voorgevel. Alleen bij nationale feestdagen (Koningsdag,

Bevrijdingsdag, etc.) wordt deze vervangen door de Nederlandse vlag en op 3 oktober (Leidens Ontzet) door de Leidse. Tijdens de introductiedagen wappert vaak de vlag van de studentenvereniging. Een uitzondering is studentenhuis Maupertuus op Hogewoerd 7, waar de huisvlag (een gouden vos op een zwarte achtergrond) alleen uithangt als een huisgenoot afstudeert en Huize Palmzicht (Jan Vossensteeg 35) waar alleen wordt gevlagd bij het instemmen van nieuwe huisgenoten.

Vormgeving en symboliek

Ook de vormgeving van de vlag is over het algemeen sterk verbonden met het pand. Net als Hooigracht 39 (het bovenlicht) heeft Pieterskerkhof 4c een ornament uit de gevel gebruikt als symbool, te weten de stenen kop

bij de ingang. De huizen op Drie Octoberstraat 2a, Oude Singel 58 en Oude Vest 35m hebben de gehele gevel als afbeelding op de vlag geplaatst. Voor Plantsoen 47/49 is juist de locatie doorslaggevend (de eikenbomen in het

tegenovergelegen plantsoen), net als voor Herengracht 41/43 (tegenover de afgebeelde brug) en Rapenburg 50, met de tekst 'Hortus ons voortuintje'.

Meestal wordt echter verwezen naar de naam van het studentenhuis. De Pijpela gebruikt al sinds de negentiende eeuw twee gekruiste pijpen als logo en heeft deze in de vlag verwerkt. Het Hijgend Hert koos een hert als symbool, Het Kippenhok (Domula Galarum) een kuiken, Qui mal y pense een denker, De Groene Os (op de Oude Singel) een os en In den Volle Zeemeermin een struise zeemeermin. Huize De Man Met De Badjas is vernoemd naar

een huisgenoot die immer in badjas liep, waarna jaren later een vlag werd gemaakt met het symbool van een badjas.

Tekst en uitleg

Deze studentenhuizen gaan ervan uit dat hun vlag - met het symbool dat erop prijkt - herkenbaar genoeg is. Vliet 13 vertrouwt er zelfs op dat alleen de huiskleuren, in diagonale stre-

pen, al voldoende zijn. De burens op Vliet 15 (Huize De Gueuze) hangen gewoon een geus (de Brielse variant, om precies te zijn) uit.

Andere huizen hebben minder vertrouwen in de symbolische kracht van hun vlag en voegen simpelweg hun adres toe. 'Rapenburg 52' staat er onder de heks en 'Het Heksenpand' erboven. Rap 51 en Rap 120 voegen hun afkor-

ting toe, net als Bree 87. Op de Steenschuur staat de straatnaam door een enorme roze '5'.

Uit de vormgeving blijkt de diversiteit van de vlaggen van de Leidse studentenhuizen. Het zijn meestal Minervahuizen in statige oude panden, maar niet altijd. Het betreft vaak oude symbolen die pas betrekkelijk recent op een vlag terecht zijn gekomen, met dank aan nieuwe druktechnieken. De symbolen zijn dan ook belangrijker dan de vlag zelf. Die symbolen zijn de dragers van de identiteit en het is logisch dat die zijn verbonden met het pand. Het pand is de constante factor. De bewoners slechts van voorbijgaande aard. Via de symbolen in en aan het pand wordt de band gesmeed tussen de generaties.

Vervolgonderzoek

Zo lang er studentenhuizen zijn zullen er vlaggen aan wapperen. Pieterskerkgracht 4c liet er zelfs een vlaggenmast voor oprichten – tot 2015 hing de vlag daar uit het raam. Ik ver-

Het Heerenhoeckje, Rapenburg 110

wacht dan ook niet dat mijn onderzoek met dit artikel is afgerond. Er zijn vlaggen die ik nog niet heb weten te spotten en wellicht kiezen nog meer studentenhuizen ervoor een vlag te maken.

Studentencomplex De Pelikaanhof hing onlangs een speciale vlag uit voor het zevende lustrum. En er zijn nog enkele mysteries: Waarom heeft Rapenburg 110 een vlag met een zwart vierkant op een rode achtergrond bijvoorbeeld? Ik ben nog niet klaar in Leiden!

Meer over vlaggen Leidse studentenhuizen

Presentatie van vlaggen in Leiden, vlaggendag 2019:

<http://bit.ly/LeidseVlaggen>

Inventarisatie van Leidse huisvlaggen op

vlaggenkunde.nl: <http://bit.ly/huisvlaggen>

Uitzending op TVwest over Leidse huisvlaggen:

<http://bit.ly/huisvlaggenTVwest>

Artikel in studentenkrant Mare over Leidse huisvlaggen:

<http://bit.ly/huisvlaggenMare>

De huizen, hun vlaggen

De Pijpela, Hogewoerd 140

De Pijpela (Hogewoerd 140)

Op de vlag staat het huislogo met twee witte, gekruiste pijpen op een donkergroene achtergrond. Dit logo wordt al sinds de 19e eeuw gebruikt en verwijst naar het feit dat de gang op de benedenverdieping een 'pijpela' is. Oud-huisgenoten ontvangen bij hun huwelijk dan ook twee Goudse pijpen. De vlag hangt altijd uit, om precies te zijn op de tweede verdieping op de kamer van de 'baas'.

Maupertuus (Hogewoerd 76)

De vlag bestaat uit een gouden vos op een zwarte achtergrond. De vos is het symbool van het studentenhuis, een verwijzing naar Van den vos Reynaerde. De vlag hangt niet standaard uit, maar wordt slechts bij speciale gelegenheden uitgehangen, zoals het afstuderen van een huisgenoot of in geval van een reünie.

Hooigracht 39

Het logo is identiek aan het houtwerk in het bovenlicht van de voordeur. Sinds 1969 is het een studentenhuis, maar pas in 1997 is het huislogo ontworpen. Het logo is terug te vinden op de muur van de gang en op de fusietafel. Daarnaast zijn er huisdassen met het eigen logo. De vlag is ontworpen om ook naar buiten toe herkenbaar te zijn en is nu enkele jaren oud. Op de vlag is het logo in geel uitgevoerd op een groene achtergrond.

Palmzicht (Janvossensteeg 35)

Palmzicht is sinds 1967 een studentenhuis. De naam is een verwijzing naar de lompen- en oud-papierhandel van de gebroeders Palm, die tot de jaren '70 tegenover dit huis was gevestigd. Het logo bestaat uit een palmboom met een zwarte figuur ernaast, staande op een geel eiland met een blauwe achtergrond. Boven en onder de afbeelding staan de woorden "palm" en "zicht". Het logo staat afgebeeld op het huisschild dat naast de voordeur hangt en op de vlag. De vlag bestaat al minimaal 35 jaar, maar hangt zelden buiten. Hij wordt vooral gebruikt bij huisrituelen zoals het instemmen van nieuwe huisgenoten.

Huize De Drie Tonnen (Joubertstraat 1a)

Het betreft een groene vlag met vijf smalle, lichtgele, diagonale strepen van onderaan de broeking naar bovenin de vlucht en in het midden drie tonnen, gestapeld met twee beneden en één boven en enige ruimte ertussen. De groene kleur verwijst mogelijk naar de kleur van de deur. De

Huize De Drie Tonnen, Joubertstraat 1a

naam van het studentenhuis is al oud, maar de vlag is enkele jaren geleden gemaakt omdat veel andere huizen dit ook hebben.

De Groene Os (Oude Singel 66)

De huidige naam is in de late jaren '90 van de 20ste eeuw ontstaan en komt voort uit

De Groene Os, Oude Singel 66

de groene kleur die de voordeur indertijd had in combinatie met de afkorting voor de Oude Singel (OS). De vlag is in de jaren '10 van de 21ste eeuw ontworpen door een huisgenoot met als doel het gemengde karakter van het studentenhuis te benadrukken (in contrast met de Minervavlag van de burens). Vandaar dat in het ontwerp van de vlag wordt verwezen naar meerdere studentenverenigingen.

Huize De Duivelspoort (Pieterskerkgracht 4c)

Sinds 1965 is dit een studentenhuis en de naam stamt uit die tijd. Het huis is vernoemd naar de stenen duivelskop die

Huize De Duivelspoort, Pieterskerkgracht 4c

naast de ingang in de muur is gemetseld. Een gestileerde versie van de kop is te vinden in het vaandel, de huisdassen en de huistafel. Het is onbekend wanneer de vlag tot stand is gekomen, maar er bestaat al tientallen jaren een vaandel waarop de vlag is gebaseerd. De achtergrond is koningsblauw (wellicht vanwege Minerva) en de afbeelding is in wit uitgevoerd. De vlag werd in eerste instantie uit het raam gehangen. In de jaren '10 van de 21e eeuw is een vlaggenmast opgericht in de achtertuin waar de vlag nu constant uithangt (behalve op Dodenherdenking en Koningsdag).

Huize Wellust (Plantsoen 47-49)

Het logo van het studentenhuis bestaat uit een bruine eikenboom met vijf plukken groen gebladerte en vier bruin met gele

Huize Wellust, Plantsoen 47-49

eikels en verwijst naar de bomen in het Plantsoen voor het studentenhuis. Dassen met het logo bestaan al sinds 1982 en daarnaast is het logo te vinden in het bovenlicht van de voordeur. Op de vlag staat onder het logo in geel het getal "47" afgebeeld in Romeinse cijfers (XLVII). De vlag hangt dag en nacht uit en wordt elke twee jaar vernieuwd.

RAP'L (Rapenburg 50)

De vlag is in 2016 geschenken door een oud-huisgenoot via zijn zoon. Op een blauwe achtergrond staat in gele letters de naam van het huis en in het midden een afbeelding van het huis. De tekst onderaan de vlag luidt "hortus ons voortuintje", aangezien de ingang van de hortus botanicus zich tegenover het huis bevindt.

De Groenhoven (Rapenburg 113)

Het studentenhuis bestaat sinds 1961 en was indertijd gelegen aan de Groenhovenstraat 25. Vanwege het adres kreeg het huis toen de naam 'De Groenhoven'. In de jaren negentig werden de studenten door de verhuurder overgeplaatst naar Rapenburg 113. Sinds 2017 is er een huisvlag om het pand beter herkenbaar te maken en om de band met de vorige locatie te bevestigen. Op de donkergroene vlag staat bovenaan de huisnaam in witte letters. In het midden bevindt zich een cirkelvormige witte schijf met daarin een herdershond, het vaste huisdier sinds 1978, in groen en het oprichtingsjaar van

het huis. Over de onderkant van de cirkel staat een witte rol tekst met het adres van het huis in groene letter. De groene kleur van de vlag refereert aan de naam van het huis.

't Veertje (Utrechtse Veer 7)

Het huis is een Minerva-huis sinds 1964, maar de vlag stamt uit 1976. Op de vlag staat vrouw Minerva afgebeeld (met klassieke attributen als uil, schild en speer), onderweg vanuit Utrecht over de Utrechtse Veer naar nummer 7 (zoals te zien op het schild). De boot staat symbool voor de veerboot, aangezien op Utrechtse Veer 7 de grootste beurtvaart van Leiden gevestigd was, o.a. in de richting van Utrecht. De vlag is donkerblauw, met aan de bovenkant en onderkant twee lichtblauwe strepen en in het midden een oranje zon achter de lichtblauwe afbeelding van Minerva.

Vliet 13

Elk jaar schenken de eerstejaars studenten een cadeau aan het huis. In 2018 werd een huisvlag als cadeau aangeboden. De vlag

Vliet 13

bestaat uit vijf blauwe en vijf oranje strepen die diagonaal van links onder naar rechts boven lopen. Blauw en oranje zijn al enkele decennia de huis kleuren. □

N.B. Sinds het schrijven van dit artikel is de vlag vernieuwd en is het adres van het huis in witte letters toegevoegd aan de vlag.

Seinen van het NVvV-bestuur

Presentatie over VS militaire huisonderscheidingsvlaggen door Marcel Sjoers tijdens de Vlaggendag 2020 in het Nationaal Militair Museum in Soesterberg. FOTO:THEUN OKKERSE

Wat mij mateloos fascineert aan vlaggen is de veelzijdigheid ervan. En dan bedoel ik natuurlijk niet de fysieke uitingsvorm. Wat ik bedoel is dat er enorm veel manieren zijn om bezig te zijn met vlaggen. Voor mij is het een onuitputtelijke bron waarmee je steeds weer iets nieuws kan doen of op een andere manier naar de wereld kan kijken.

Iedereen die interesse heeft in vlaggen kiest een eigen perspectief, een persoonlijke insteek. De één wordt geraakt door het ontwerp, de ander vindt het juist het gebruik interessant, de volgende duikt in de geschiedenis en weer andere gaat juist vlaggen verzamelen. En zo kan ik nog even doorgaan!

En bij elke insteek kun je kiezen of je naar je eigen omgeving kijkt of wereldwijd, of je in je eentje gaat verdiepen in allerlei onderzoeken of dat je het juist samen met anderen wil doen, of je vooral je kennis wil vergroten of dat je er juist iets mee wil creëren: een vlag ontwerpen, een artikel schrijven, foto's en video's maken, etc.

In onze groep op Facebook melden deelnemers als ze lid worden vaak wat hun unieke insteek is, waarom zij enthousiast zijn over vlaggen. Dat levert steeds weer leuke nieuwe inzichten op. Datzelfde geldt voor de korte lezingen die leden geven op een vlaggendag. Bij elk verhaal gaat weer een nieuwe wereld open!

Zo konden aanwezigen op de afgelopen vlaggendag in het Nationaal Militair Museum in Soesterberg iets leren over American Service Flags, over vlaggen van Nederlandse scheepswerven, over verdwenen vlaggen en over vlaggen als reclame. Ik kijk nu al uit naar de verhalen van de komende vlaggendag. Wat heb jij te vertellen?

De komende vlaggendag zal overigens via internet worden gehouden. De statuten vereisen immers dat we een ledenvergadering houden vóór 1 juli en de pandemie staat een fysieke ontmoeting nog in de weg. We hopen later dit jaar alsnog fysiek bij elkaar te kunnen komen, maar ook digitaal krijgen we vast weer mooie presentaties te zien.

Het internationale vlaggenkundige congres gaat dit jaar helaas niet

door. ICV 29 zou eigenlijk komende juli in Ljubljana (Slovenië) worden gehouden, maar wordt een jaar uitgesteld. Dat geeft ons de tijd om een mooie Nederlandse afvaardiging samen te stellen. Ik ga mijn vakantieplannen er op aanpassen in ieder geval!

Ondertussen blijft de vereniging groeien. We hebben zelfs een jeugdlid verwelkomd! Nieuwe leden, nieuwe insteken en ... nieuwe verhalen! Zelf ga ik een vlaggenkundige rondwandeling maken met een nieuw lid in Leiden. Wil je ook kennis maken met een (nieuw) lid in jouw gemeente of omgeving, laat het ons weten en dan zoeken we iemand bij je in de buurt.

Op deze manier kunnen we als vlaggenkundigen contact houden en elkaar blijven inspireren: zowel via kleinschalige ontmoetingen als via regelmatig online contact. Het wordt immers pas echt leuk als je je passie kunt delen met anderen. Dat blijft de kern van onze ontmoetingen, ook als die online plaatsvinden.

Tot op de volgende vlaggendag, op 17 april 2021!

Davied van Berlo,
voorzitter

Hijzen of niet ?

Onafhankelijk van elkaar geven in deze rubriek drie deskundigen hun mening over een vlag die hen door de redactie is voorgelegd. Dit moet leiden tot discussie over de criteria waaraan een 'goede' vlag zou moeten voldoen. In deze aflevering de nieuwe vlag van gemeente Haarlemmermeer.

Te veel van het goede

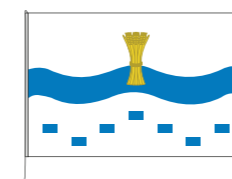
Jurg Blom student Religie en Samenleving

Wanneer er een gemeentelijke fusie plaatsvindt, bestaat altijd de angst dat de identiteit van tenminste één van de voormalige gemeenten opgaat in de andere. Het combineren van elementen uit de voormalige gemeentevlaggen is een dappere poging om deze angst weg te nemen. Helaas leent niet elke oud-gemeentevlag zich hier even goed voor. Ook in dit geval komt het de compositie niet bepaald ten goede; de vlag oogt chaotisch en bovendien zijn de elementen niet in verhouding met elkaar.

Afgaande op de verhouding tussen de leeuw en de korenhalmen hebben we hier te maken met ofwel een leeuw ter grootte van een muis, ofwel met korenhalmen ter grootte van een kleine boom. En dat terwijl de elementen goed te combineren lijken; wanneer men de horizontale, golvende baan van Haarlemmerliede en Spaarnwoude neemt, deze doortrekt over de gehele breedte van de vlag en vervolgens de korenhalmen van Haarlemmermeer uit het water laat steken, bevat de vlag niet alleen elementen van beide oud-gemeenten, maar is de compositie harmonischer en behoudt men bovendien het 'land-uit-water'-motief uit de voormalige vlag van Haarlemmermeer.

De meest logische kleur voor de golvende baan lijkt blauw, daar deze water symboliseert.

Wanneer Haarlemmerlieden en Spaarnwouders

zich niet genoeg in deze variant van de gemeentevlag herkennen, is er eventueel nog ruimte voor de kenmerkende blokjes. Deze zouden dan blauw kleuren, in plaats van zilver.

Al met al: een voldoende voor de inzet, maar een onvoldoende voor de uitvoering.

De huidige vlag liever niet hijsen.

Gedraag je naar je stand

Theun Okkerse ontwerper

Waarom is het ontwerpen van deze vlag niet serieus genomen, vraag ik me af. De beeldelementen drijven als het ware op het veld, van heraldische eenduidigheid is geen sprake. Een vlag hoeft niet op een gemeentewapen te lijken of zoals hier vrijwel één op één overgenomen. (Hopelijk wordt dit geen trend: de gemeente Hoeksche Waard deed hetzelfde.)

Twee wapens zijn hier samengebracht in een curieus blauw landschapje dat doorsneden wordt door een stroompje. Op een oever loopt een leeuw over een begraafplaats en aan de overzijde staat een boeket korenaren. En een stroompje was er zeker niet; een meer dat werd leeggepompt wel.

Kwaad kan het wapen niet, waarschijnlijk is dit op het diploma alleen in de raadszaal te zien.

Helaas is dat anders met de vlag, die zal vaker te zien zijn. Waarom heeft deze gemeente gekozen voor een archaisch aandoende vlag? Vraagt de schaalvergroting van een gemeente niet om een heldere vormtaal? Iets dat niet in details treedt, maar het grote goed vertegenwoordigt? Laat de dorpskernen hun eigen vlaggen gebruiken en zet er eventueel een gemeentelijke naast. (Voor aller duidelijkheid beslist géén logovlag, die zijn onder andere te modegevoelig.)

Deze vlag is niet vastgesteld. Haarlemmermeer kan dus een nieuw vlagontwerp maken dat ook recht doet aan z'n positie met de nationale luchthaven Schiphol binnen de grenzen. Een vlag die zich naast de Nederlandse- en provincievlag weet te handhaven en zich nadrukkelijk onderscheidt van bedrijfsvlaggen.

Een gemeente op regio-schaal, zoals Haarlemmermeer, mag zich niet als een oudheidkundige vereniging voordoen. Het kiezen van een vlagmodel is een serieuze zaak. Zo'n vlag hoort tijdbestendig te zijn en hoort thuis in het rijtje van de grotere overheden, met een vormen- en kleurentaal die helder is.

Deze vlag niet hijsen.

Gemiste kans

Gerard Kuipers oud-rijks- en gemeentebtenaar

Om al voor de fusie van de nieuwe gemeente Haarlemmermeer een nieuw gemeentewapen vast te stellen, was wel erg voortvarend. En daarna een vlag in gebruik te nemen die niet eens officieel is vastgesteld, is raar.

Haastige spoed is zelden goed. Voor de nieuwe vlag van Haarlemmermeer is de weg van de minste weerstand gekozen, door het gemeentewapen op de vlag te kopiëren. Het was beter geweest meer tijd te nemen voor de nieuwe vlag en deze ook door de gemeenteraad te laten vaststellen.

De vlag van Haarlemmermeer is veel te druk. Een vlag moet duidelijk herkenbaar zijn zonder te veel afbeeldingen. De kleuren van de samengevoegde twee gemeenten blauw en wit moeten zeker in een nieuwe vlag terugkomen. Ik heb de voorkeur voor een vlag zonder leeuw en koren en dan de golvende linker schuinbalk van hoek naar hoek.

De gemeente Hengelo (Ov) heeft sinds 18 november 1969 een enigszins vergelijkbaar wapen en heeft het als volgt opgelost. Een vlag met een blauw veld met een golvende witte balk van de broekzijde naar de onderkant van de vluchtzijde.

Het lijkt mij een goed idee dat de gemeente Haarlemmermeer de vlag van Hengelo als voorbeeld neemt. Misschien deze vlag als spiegelbeeld vaststellen als de vlag van Haarlemmermeer?

De huidige vlag niet hijsen, en de gemeenteraad een officiële vlag laten vaststellen die niet alleen rustig is maar die ook wat uitstraalt.

Rotterdam, stadsvlag

Groenlo, stadsvlag

Geslaagd! Terborg, Achterhoek

Dordrecht

Utrecht, provincievlag

Beneden Merwede, Tsjechische vlag

Hoek van Holland

NL-VK taartvlaggetje

Utrecht: Europese-, Nederlandse- en stadsvlag

Vuren, geus

verweesde vlag

Nederhemert-Zuid, bedrijfsvlag

Friesland, Sloten

WSV Wijnh

euzje

Geslaagd! Utrecht

Oud-Alblas

Winterswijk, gemeentevlag